

Wielki świat w małej szkole (Nad)morskie opowieści Diagnoza psychologiczna

WYDAWCA PISMA:

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, al. gen. J. Hallera 14, 80-401 Gdańsk tel.: (58) 34 04 100 (centrala); (58) 34 04 110 (sekretariat) fax: (58) 34 10 763, www.pcen.gda.pl e-mail: edukacjapomorska@pcen.gda.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska – redaktor naczelna
Magdalena Urbaś – z-ca redaktor naczelnej

Beata Symbor
Joanna Aleksandrowicz

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cylwik
Dorota Gmerek
Anna Szabłowska
Jarosław Szabłowski
Olgierd Tuskiewicz

WSPÓŁPRACA:

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Instytucja Samorządu Województwa Pomorskiego

Biuletyn Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku
Organ prowadzący:

Samorząd Województwa Pomorskiego
Placówka posiada akredytację – decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.
Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007

PUBLIKUJ w „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@pcen.gda.pl oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.pcen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska.

Zapraszamy do lektury nowego numeru „CENnych Praktyk”

CENNE PRAKTYKI **Uczniocentryczność. Pomorska Szkoła 3000**
Tom 8, Gdańsk 2022
Redakcja: Irmina Bączek, Alicja Śliwkiewska, Piotr Żubowicz

Design thinking

1. Porozumienie potrzeb
2. Wyznaczenie i sformułowanie problemu
3. Generowanie pomysłów
4. Wybór rozwiązania

Problemy, którymi dotknięci są realni użytkownicy?
Co możliwe stanowiło rozwiązanie? Jak stworzyć i zaprezentować rozwiązanie? Czy powstały użytkownicy?

na której odbywa się testowanie nowych produktów lub usług, powinna być możliwie maksymalnie zgodna z profilem ucznia stworzonym w trakcie wcześniejszych etapów. Jeśli wyniki testowania okazały się negatywne, należy wrócić do poprzednich etapów procesu Design Thinking lub rozpocząć go od nowa.

Metoda Design Thinking jest metodą na tyle uniwersalną, że można z niej korzystać w zakresie znalezienia innowacyjnych rozwiązań dla każdej szkoły.

nie da się zmienić szkoły; ani jej poprawić, choćby wymyślono wzór na zmianę, choćby intencje były szczerze a pomysły najlepsze. Dopiero

V. TESTOWANIE

Przetestowanie rozwiązania powinno odbyć się w realnym środowisku ucznia. Jeżeli rozwiązanie tworzone jest dla wybranych uczniów, grupa

1. Porozumienie potrzeb
2. Wyznaczenie i sformułowanie problemu
3. Generowanie pomysłów
4. Wybór rozwiązania

Testujemy wybrane pomysły w rzeczywistym środowisku użytkownika.
Czy użytkownicy skorzystają? Jakich są minimalnych elementów rozwiązania do użytkownika?

Fig. 6 Etap budowania prototypu w Design Thinking.

Fig. 7 Etap testowania w Design Thinking.

Fot. B. Kwaśniewska

*Wolę nie pytać, jak długo jeszcze i kiedy.
Wolę brać pod uwagę nawet tę możliwość, że byt ma swoją rację.*

Wisława Szymborska

Drodzy Państwo,

czas przedświąteczny jest szczególnym okresem w roku. Cieszymy się jego wyjątkowością i niezwykłością świata w nadziei na piękno oraz magię symbolicznych świąt Bożego Narodzenia. Parafrazując słowa jednej z autorek: „Nie jest ważne to, co ma świat! Najważniejsze jest to, co świat z tym robi”. A co „robi świat z TYM, co ma?” Kryzys klimatyczny, wojnę tuż za granicą, inflację, zagrożenie brakiem dostępności energii elektrycznej i ciepła, kiedy za oknem tęgi mróz oraz mrok. Noblistka Olga Tokarczuk nawołuje do czułości i to na niej się skupię, bo ma siłę i moc. Na ile ma moc zmiany świata – tego nie wiem. Bardzo chcę wierzyć, że ma.

Zachęcam do lektury wywiadu ze wspomnianą już autorką, nauczycielką z małej szkoły, która z czułością opowiada o „wielkim świecie w małej szkole” i „zdobywaniu świata” wspólnie z uczniami. Kolejny artykuł jest historią wspierania szans młodych ludzi z małych szkół przez Fundację Wspomagania Wsi. W ramach Forum Edukacyjnego zapraszamy do lektury artykułu poświęconego uczniocentrycznemu myśleniu projektanckiemu, które czule wspiera „kreatywność poza utartymi torami”. Do świata nauki z brawurą i łagodnością wprowadza nas Jan M. Węstawski, profesor Instytutu Oceanologii PAN w Sopocie, snując opowieść o współpracy, projektach społecznych, obywatelskich i międzynarodowych. Z troską o przyszłe pokolenia przekazuje misję budowania „rozumnego społeczeństwa poprzez wychowanie dzieci”. Może zacieka Państwa przestrzeń STE(A)Mowa, która skutecznie wspiera poznawczy oraz emocjonalny rozwój ucznia, ale i markę szkoły. Na jej wizerunek w znacznej mierze wpływają wyniki egzaminów zewnętrznych i EWD, ale także informacje o nich w mediach. Traktuje o tym zagadnieniu następny artykuł, wskazując na możliwe fake newsy i ich skutki dla marki szkoły. W dalszej części „Edukacji Pomorskiej” możecie Państwo zapoznać się z nowym narzędziem do diagnozy psychologicznej w edukacji w formie testów komputerowych i dowiedzieć się, w jaki sposób TIK sprawdza się w diagnozie osób z niepełnosprawnościami. Jak w każdym wydaniu naszej publikacji, znajdziecie Państwo artykuły prezentujące różnorodne metody, projekty i wydarzenia edukacyjne, tym razem przedstawiamy: Game Based Learning, zadanie matematyczne z Czarnym Noskiem, program PROJEKTOR, spotkanie z Gwiżdżami z kaszubskiej tradycji czy dociekanie i odkrywanie w STEMowym projekcie w cyfrowej międzynarodowej rzeczywistości, które mogą być dla Państwa inspiracją i natchnieniem do uatrakcyjniania z czułością swoich lekcji czy innych spotkań z dziećmi i uczniami. „Bo” – jak mówi wspomnianą już wcześniej nauczycielka z małej szkoły – „nie jest ważne to, co szkoła ma. Najważniejsze jest to, co szkoła z tym robi”. Czasem „TO”, co robi szkoła z czułością i dobrocią, przekłada się na cały świat jakiegoś dziecka...

Życzę Państwu, aby „TO”, co „robi NAM świat” w całym 2023 roku było przepięknie wyłączone czułością, przychylnością, wdzięcznością, szacunkiem i miłością.

dyrektor

Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

SPIS TREŚCI

■ SŁOWO WSTĘPNE	3
■ TEMAT NUMERU	
Wielki świat w małej szkole..... <i>z Edytą Borowicz-Czuchrytą rozmawia Małgorzata Bukowska-Ulatowska</i>	5
Z małej szkoły w wielki świat	10
<i>Aleksandra Żółtowska</i>	
■ FORUM EDUKACYJNE	
Uczniocentryczne DT, czyli o projektowaniu rozwiązań edukacyjnych	14
<i>Ewa Tomczak</i>	
(Nad)morskie opowieści.....	15
<i>z profesorem Janem Marcinem Węstawskim rozmawiają Magdalena Urbaś i Piotr Zubowicz</i>	
■ PRAWO I ZARZĄDZANIE W OŚWIACIE	
Zarządzanie marką szkoły (branding). Identyfikacja Całościowa a przestrzeń STEAMowa	24
<i>Jolanta Kijakowska</i>	
■ BADANIA I ANALIZY	
Fake newsy i EWD.....	28
<i>Magdalena Urbaś</i>	
KAPP – nowe narzędzia do diagnozy psychologicznej na potrzeby edukacji	30
<i>Tomasz Knopik</i>	
■ TIK SZKOLE	
Let's PLAY! Game Based Learning – (nie)zwykła edukacja.....	33
<i>oprac. Małgorzata Bukowska-Ulatowska</i>	
■ WOKÓŁ NAS	
W klasie siła! Dołącz do Drużyny	33
<i>Dominika Flis-Siwiek</i>	
Gwiazdki kaszubskie <i>Chcecie widzieć gwiazdkę?</i> – z wizytą w Szkole Podstawowej w Kowalach	36
<i>Anna Flis</i>	
Gramatyka bez nudy.....	38
<i>Joanna Zastawna</i>	
Czarny Nosek bohaterem lekcji otwartej.....	39
<i>Wioleta Krause</i>	
Podnoszenie świadomości ekologicznej oraz rozwijanie pasji do nauk ścisłych i technologii w ramach projektu PO WER <i>Edukacja ekologiczna i STEM kluczem do sukcesu w Zespole</i> Szkół Ogólnokształcących nr 12 w Gdańsku.....	41
<i>Agnieszka Jackiewicz</i>	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
Język polski jest prosty! Zestawienie książek zakupionych w ramach Funduszu Pomocy obywatelom Ukrainy.....	43
<i>oprac. Fryderyk Wojda, Zdzisława Pawełczak</i>	
■ O TYM SIĘ MÓWI	47
<i>oprac. Joanna Aleksandrowicz</i>	

TEMAT NUMERU

Wielki świat w małej szkole

z Edytą Borowicz-Czuchrytą
rozmawia Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel-konsultant PCEN
ds. edukacji języków obcych

Małgorzata Bukowska-Ulatowska: **Pani Edyto, jakie zakątki świata od-** **wiedzili już uczniowie z Pani szkoły?**

Edyta Borowicz-Czuchryta: Fantastyczne pytanie jak na początek naszej rozmowy. Mam nadzieję, że ma Pani dużo czasu... Odpowiadając na pytanie, wspólnie z uczniami odwiedziliśmy: Wietnam, Egipt, Indie, Stany Zjednoczone, Kanadę, Turcję, Tunezję. Tak na szybko te kraje przychodzą mi do głowy. Oczywiście wszystkie nasze wyprawy były wirtualne, ale jednocześnie – jakże prawdziwe. Gdyby Pani zadała podobne pytanie moim uczniom, swoją odpowiedź zaczęliby od opowiedzenia o zwiedzaniu repliki stacji kosmicznej NASA w Hauntsville w Stanach Zjednoczonych. Już kilka razy mieliśmy okazję spotkać się z Richardem Rogersem, który zabiera nas na niezapomniane wirtualne wypra-

wy do magicznego miejsca, w którym astronauta przygotowują się do misji kosmicznych. W czasie spotkania z uczniami z Indii, uczyliśmy się robić dekoracje z okazji Święta Światła. Daliśmy radę i byłam taka dumna z moich nastolatków, ale już chwilę później z podziwem przyglądaliśmy się, jakie magiczne dekoracje tworzą młodzi ludzie z New Delhi. Jeśli chodzi o Wietnam, to byliśmy mega zaskoczeni, kiedy nauczycielka z tego kraju napisała do mnie i zaprosiła moich uczniów na wspólną lekcję z jej klasą na temat globalnego ocieplenia i katastrof naturalnych, jakie dotyczą naszą wspólną planetę. Moi uczniowie oczywiście byli trzy razy na TAK. I zaczęły się przygotowania. Spotkaliśmy się, młodzież rozmawiała o swoich spostrzeżeniach związanych z sytuacją klimatyczną w Polsce i w Wietnamie. Do dziś je-

stem pod wielkim wrażeniem mądrości młodych ludzi, którą mogą obserwować podczas tak istotnych dyskusji. Dla obu stron musiało być to świetne doświadczenie, skoro tydzień później umówili się na kolejne spotkanie: kulinarną podróż polsko-wietnamską. Turcję, Tunezję, Włochy i inne kraje mieliśmy okazję zwiedzać i poznawać w czasie spotkań kulturowych realizowanych w ramach międzynarodowych projektów eTwinning – europejskiej współpracy szkół.

M.B.-U.: Niesamowite. To musi być jakaś elitarna szkoła w dużym mieście.

E.B.-C.: No cóż... Ani elitarna, ani w wielkim mieście. Obecnie mam super extra fantastyczną przyjemność pracować w Szkole Podstawowej w Szczekarkowie. Jest to baaaardzo mała szkoła wiejska. Lekcje odbywają się w systemie łączonym, czyli np. klasa IV i V uczy się razem na jednych zajęciach. I tak wszystkie klasy od 0 do VII. Tylko klasa VIII, z uwagi na egzamin, ma wszystkie lekcje łącznie. Oczywiście, jak każda szkoła, nasza placówka jest wyjątkowa pod wieloma względami!!! Każdy z każdym się zna, a ja – nauczając angielskiego – jestem jedynym nauczycielem, który uczy wszystkich, zaczynając już w oddziale przedszkolnym.

M.B.-U.: Jestem pod wrażeniem liczby i różnicowania międzynarodowych doświadczeń młodzieży ze Szczekarkowa. Czy można zapewnić uczniom tego typu wirtualne spotkania z rówieśnikami z innych zakątków świata bez dodatkowego wsparcia finansowego i bez ponadprzeciętnego zaplecza technicznego?

E.B.-C.: W dzisiejszych czasach każda szkoła w kraju jest całkiem dobrze, czasami wręcz fantastycznie

JUNIOR DIVISION

FIRST PRIZE
Meraki
Vinschool Golden River

SECOND PRIZE
KALIEE
Vinschool Golden River

2Day
Vinschool Thăng Long

THIRD PRIZE
Timebemat
Vinschool Metropolis

Tech warriors
Vinschool Ocean Park

No Name team
Primary School in
Szczekarków, POLAND

CONSOLATION PRIZE
We're fearless
Vinschool The Harmony

MLD
Vinschool The Harmony

LPV team
Vinschool Golden River

AMC
Vinschool Metropolis

Hihahahoho
Vinschool Thăng Long

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

wyposażona, jeśli chodzi o najnowsze technologie. Jesteśmy po dość długim okresie zdalnego nauczania. Dzieje się tak również dzięki korzystaniu przez szkoły z możliwości, jakie dają różne programy i projekty edukacyjne. Aczkolwiek powiem coś, co od wielu lat jest dla mnie bardzo ważną przesłanką w tym, co robię: NIE JEST WAŻNE TO, CO SZKOŁA MA! NAJWAŻNIEJSZE JEST TO, CO SZKOŁA ROBI Z TYM, CO MA!!! Największą wartością dla mnie są uczniowie. To dla nich każdego dnia zastanawiam się, co mogę zrobić dzisiaj czy jutro, żeby być dla nich kimś inspirującym. Wszystkie wyprawy, spotkania, podróże wirtualne, na które zabieram młodzież odbywają się bez dodatkowych kosztów i przy wykorzystaniu absolutnie tylko tego sprzętu, którym dysponujemy w szkole. Spotkania są też nieodpłatne, ponieważ na całym świecie znajdziemy mnóstwo edukatorów oraz firm bezpłatnie organi-

zujących spotkania edukacyjne. Odrobina chęci i zaangażowania ze strony nauczyciela wystarczy, aby wywołać u uczniów efekt WOW! A jest to ważne, ponieważ kiedy uczeń potrafi się czymś zachwycić, zaskoczyć, wówczas angażuje się jeszcze bardziej. Do organizacji takich podróży polecam również międzynarodowe projekty eTwinning, które prowadzi się absolutnie bezkosztowo, przy wykorzystaniu najnowszych technologii, i które fantastycznie wpisują się w realizację podstawy programowej. A jak wiadomo, praca projektowa z uczniami dostarcza zawsze rewelacyjnej wartości dodanej.

M.B.-U.: Czyli rozwiązania, z których Pani korzysta, są dostępne dla każdej szkoły w Polsce, nawet najmniejszej, położonej z dala od dużego ośrodka miejskiego i finansowanej ze środków publicznych, czy tak?

E.B.-C.: Tak, jak najbardziej. Polecam tutaj współpracę z Fundacją Rozwoju Systemu Edukacji, w ramach której funkcjonuje Krajowe Biuro eTwinning. Wszystko, co dzieje się w tym programie, jest nieodpłatne dla każdej szkoły publicznej w Polsce. eTwinning to nie tylko realizacja projektów, lecz także cały wachlarz szkoleń i kursów dla nauczycieli oraz różne seminaria krajowe i zagraniczne, z których każdy nauczyciel może skorzystać (i otrzymać imienny certyfikat). W każdym województwie są Ambasadorzy eTwinning, z którymi można się skontaktować w celu umówienia przeprowadzenia warsztatów dla nauczycieli z danej placówki. Szkolenia są nieodpłatne, jedynym warunkiem jest udział minimum 10 nauczycieli.

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Więc, jak Pani widzi, kwestie finansowe nie stanowią przeszkody.

M.B.-U.: Rozumiem. Pozostaje jednak jeszcze sprawa poświęcenia czasu, energii itp. na przygotowanie tego typu przygód edukacyjnych. Czy warto podejmować ten wysiłek? Co dają Pani uczniom doświadczenia międzynarodowe w kontekście edukacji językowej?

E.B.-C.: Kiedy słyszę pytanie czy warto, od razu i bez żadnego zawahania odpowiadam, że WARTO! Jest

to niesamowite wsparcie dla nas, nauczycieli języków obcych. Dzięki takim przygodom język angielski przestaje być dla ucznia tylko jednym z wielu przedmiotów w szkole. Poprzez takie spotkania i realizację projektów międzynarodowych, angielski staje się narzędziem komunikacji! W nauce języka obcego MUSI być kontakt z żywym językiem – aby uczeń sam go doświadczył i przekonał się, na ile wie, umie, potrafi. W czasie takich spotkań młody

człowiek mówi o sobie i o swoim otoczeniu, szkole czy zainteresowaniach. Zadaje pytania oraz odpowiada, kiedy jest pytany. W czasie spotkania z Richardem Rogersem, który opowiadał nam o swojej pracy na stacji kosmicznej i przygotowywaniu przyszłych astronautów, byłem w pełni gotowości, żeby uczniom tłumaczyć słowa Richarda. Jednak już po kilku zdaniach uczniowie przerwali mi, mówiąc: *Proszę Pani, my to rozumiemy...* Ważne jest również to, że sam Richard fantastycznie nawiązywał kontakt z dziećmi i młodzieżą, co znacznie ułatwiało porozumienie. Uczniowie słuchali i ci odważniejsi zadawali pytania: o jedzenie czy ćwiczenia fizyczne w kosmosie. Dla nauczyciela języków obcych nie ma nic piękniejszego, jak zobaczyć swoich nastolatków w takich sytuacjach. To są bardzo ważne spotkania, żeby stwarzać uczniom okazje do komunikacji, prawdziwej komunikacji.

M.B.-U.: A czy zaobserwowała Pani u swoich podopiecznych również rozwój innych kompetencji?

E.B.-C.: Tak, jak najbardziej. Po wspólnych lekcjach z uczniami ze szkoły w Wietnamie, młodzież ze Szkoły Podstawowej w Szczekar-

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

kanie została zaproszona do konkursu na dubbing w języku angielskim, organizowanego dla szkół wietnamskich. Przygoda... super extra fantastyczna! Po dwóch etapach zostaliśmy zakwalifikowani do finału – ogrom szczęścia. Przed finałem wiedzieliśmy dokładnie, o której godzinie czasu wietnamskiego otrzymamy przesyłkę do opracowania w ciągu 24 godzin i o której dokładnie musimy ją odesłać, żeby wszystko było na czas. W trakcie realizacji tego przedsięwzięcia jedna z uczennic powiedziała: *Proszę Pani, to jest najlepszy sposób na zrozumienie stref czasowych. W ubiegłym roku na lekcjach geografii musieliśmy wyuczyć się stref czasowych i wiedzieć, na czym to polega. Uczyliśmy się na pamięć, bo nie można było tego zrozumieć. Teraz, jak tak wędrujemy sobie po świecie, to ogarniamy te nasze podróże w Matrixie! To jest takie proste! Wietnam – 8 godzin przed nami, Tunezja – w naszym czasie...* Oni tak szybko zaczęli to ogarniać, że sama często upewniałam się u nich, czy aby na pewno to jest ten czas. Kiedy współpracowaliśmy z naszymi zagranicznymi partnerami, moi uczniowie zawsze sprawdzali, kiedy w danym kraju jest obchodzony dzień niepodległości i bardzo starali się jako pierwsi wystąpić życzenia.

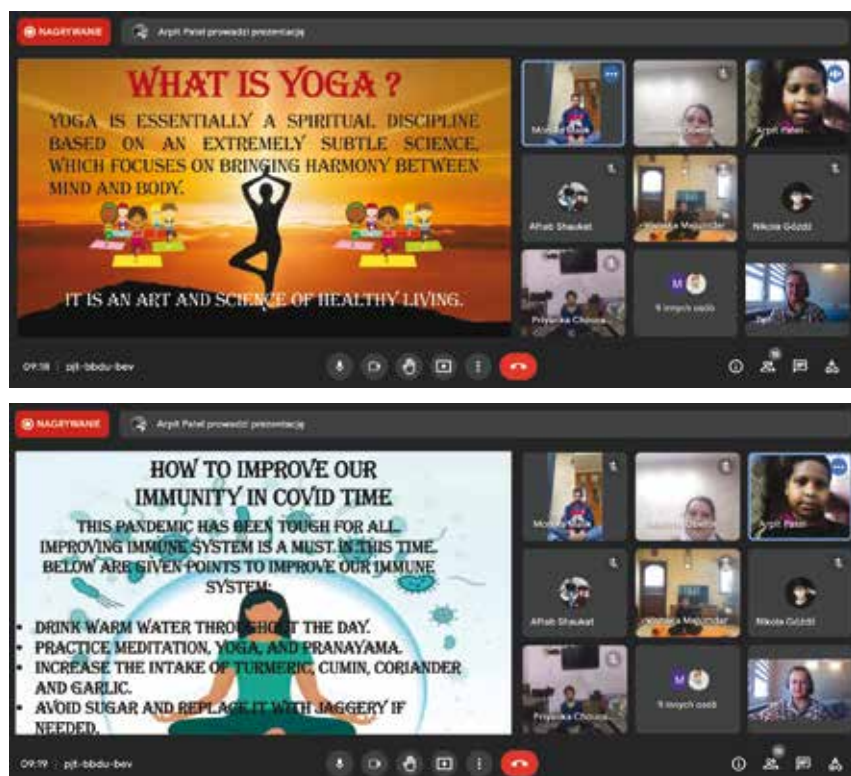
Byłam zaskoczona tą sytuacją. Wtedy wyjaśnili mi, że w obecnej sytuacji – wobec tego, co dzieje się na Ukrainie – musimy doceniać moment, kiedy odzyskaliśmy naszą niepodległość. To jest tak ważne dla każdego kraju... W takich momentach jestem bardzo dumna z moich uczniów, z ich dojrzałości i mądrości. Wow!

M.B.-U.: Rzeczywiście takie doświadczenia to cenne szanse rozwojowe dla uczniów. A jak realizacja wspomnianych przez Panią inicjatyw wygląda z perspektywy nauczyciela: czy to tylko wysiłek na rzecz młodzieży? Czy może dostrzega Pani również jakieś korzyści dla siebie jako pedagoga?

E.B.-C.: Nie będę ukrywała, że każde działanie, którego podejmujemy się w szkole, jest związane z wysiłkiem. To tak, jak ze wszystkim, ale dzięki takim działaniom również nauczyciel ma niepowtarzalną okazję do kontaktu z żywym językiem. My również tego potrzebujemy i musimy o to dbać. Nauczyciele językowcy w szkołach podstawowych, jeżeli ograniczają się tylko do pracy z podręcznikiem i książką dla nauczyciela, będą zatrzymywali się w miejscu, a tym samym będą zapominali, jak się rozmawia. Często dochodzi do tego, że później obawiają się angażować w projekty,

ponieważ stresuje ich komunikacja w języku angielskim. Spotykałam się już z takimi sytuacjami w czasie szkoleń dla nauczycieli. Dlatego za każdym razem zachęcam, aby dbać o siebie i komfort swojej pracy. A takie przygody w edukacyjnej galaktyce będą uwieńczone super extra fantastyczną atmosferą w szkole, radością uczniów i miłymi telefonami od rodziców, którzy chcą podziękować za to, co się właśnie wydarzyło. Bez tego wszystkiego, co dzieje się w naszej szkole, nie byłabym wiarygodna podczas prowadzenia szkoleń na temat wypalenia zawodowego. Mam nadzieję, że bardzo długo nie będę doświadczała takich trudności. Często narzekamy, że ta nasza młodzież... Tymczasem wystarczy stawiać przed nimi wyzwania, aby mieć okazję doświadczyć tego, z jak fantastycznymi młodymi ludźmi pracujemy. Dzięki takim działaniom współpracujemy, poznajemy się, wspieramy się wzajemnie, zdobywamy świat i wygrywamy! Kilka lat temu dołączyliśmy do ogólnoswiatowego konkursu *Together in Education*, organizowanego przez Włoskie Ministerstwo Edukacji. Właściwie od tego wszystko się zaczęło w naszej szkole. Ponad 3 200 szkół z całego świata, 3 miesiące zmagania i ponad 90 zrealizowanych wspólnie misji... Pełna integracja nauczycieli, uczniów oraz rodziców! Drużyną miesiąca MAJA został zespół ze Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie. ZAWSZE warto dawać sobie szansę! A kiedy się udaje – satysfakcja gwarantowana!!! Bo proces uczenia się i nauczania zawsze działa w obie strony. Ja uczam uczniów i w tym samym czasie czerpię ich energię na nasze wspólne działania.

M.B.-U.: Na zakończenie naszej rozmowy chciałabym jeszcze poprosić o kilka wskazówek: od czego najlepiej zacząć, jeżeli chcemy przybliżyć wielki świat uczniom z naszej (małej) szkoły?

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej w Szczekarkowie

ko, co się dzieje w ramach programu eTwinning, jest dla szkół nieodpłatne. Polecam również platformę Flip.com, dzięki której możemy zabierać uczniów na fantastyczne lekcje: zwiedzanie i wspólne odkrywanie parków narodowych w Kalifornii, świetne zajęcia historyczne w Bibliotece Lincoln i wiele innych... Dzięki takim działaniom możemy być dla młodych ludzi jeszcze bardziej inspirującym nauczycielem. Dzięki takim działaniom szkoła staje się teatrem, w którym wszystko może się zdarzyć.

M.B.-U.: Serdecznie dziękuję za rozmowę i życzę wielu kolejnych udanych przedsięwzięć.

Edyta Borowicz-Czuchryta – nauczyciel języka angielskiego w Szkole Podstawowej w Szczekarkowie i wykładowca w Akademii Nauk Stosowanych w Lublinie;

doświadczony ambasador programu eTwinning i trener warsztatów komputerowych; edukator w programie Microsoft Innovative Educator Experts; członek społeczności Superbelfrów; w 2021 r. uhonorowana nagrodą Global Teacher Award; jej motto to: Nie byłoby nauczycieli, gdyby nie nasi uczniowie. Oni są moją motywacją!

E.B.-C.: Bardzo zachęcam do współpracy w ramach Europejskiej Platformy Edukacji Szkolnej, która jest miejscem spotkań dla wszystkich zainteresowanych stron sektora edukacji szkolnej – personelu szkolnego, naukowców, decydentów i innych podmiotów działających w tej dziedzinie – obejmującym wszystkie poziomy kształcenia, od opieki nad dzieckiem i wczesnej edukacji, poprzez kształcenie podstawowe, aż po edukację ogólną na poziomie szkół średnich oraz wstępne kształ-

cenie zawodowe. W skład platformy wchodzi również europejska społeczność szkół eTwinning. Tam nawiązujemy kontakty, stawiamy pierwsze kroki i rozpoczynamy nasze pierwsze projekty, odpowiadając na zaproszenia innych nauczycieli poszukujących chętnych do współpracy. Polecam również nawiązanie kontaktu z przedstawicielami programu eTwinning w poszczególnych województwach i zaproszenia ich do poprowadzenia warsztatów w danej szkole. Przypominam, że wszyst-

Poznaj Polskę. Organizacja wycieczek dla uczniów. Praktyczny poradnik dla organizatorów

Publikacja [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/w9whz>] jest skierowana do dyrektorów szkół, nauczycieli, do tych wszystkich, którzy chcą organizować wyjazdy uczniów w ramach przedsięwzięcia Poznaj Polskę. Jest jednocześnie kompendium wiedzy na temat organizacji wycieczek szkolnych – autor publikacji nie tylko omówił założenia projektu Poznaj Polskę, ale także szczegółowo przedstawił wszystkie kwestie związane z organizacją wycieczek: od przepisów regulujących organizację wyjazdów dzieci i młodzieży po przepisy dotyczące finansowania takich wyjazdów i jego zasady. Uwzględnił też m.in. procedury postępowania, które należy zastosować, gdy dojdzie do wypadku drogowego lub do innego nieszczęśliwego wydarzenia podczas wycieczki szkolnej. W publikacji nie zabrakło również wzorów różnych dokumentów przydatnych dla organizatorów wycieczek, np. wzoru wniosku rodziców o zorganizowanie wycieczki, wzoru karty wycieczki oraz wzoru regulaminu wycieczki.

źródło: www.ore.edu.pl

Z małej szkoły w wielki świat

Aleksandra Żółtowska

Fundacja Wspomagania Wsi jako jedna z najstarszych organizacji pozarządowych w Polsce od ponad 30 lat wspiera aktywnych mieszkańców wsi, wspomaga ich działania gospodarcze i społeczne oraz wysiłki związane z poprawą jakości życia na terenach wiejskich. Fundacja poświęca dużo uwagi młodzieży, dla której co roku organizuje inicjatywy wspierające jej start w życie społeczne, kulturalne i naukowe.

W 2009 r. z marzenia o ułatwianiu mieszkańcom terenów wiejskich dostępu do wiedzy na wysokim poziomie powstał **portal Wszechnica.org.pl** – platforma do prezentacji wykładów, debat i wywiadów.

Dziś **Wszechnica FWW** na swoim kanale YouTube ma już ponad 2 000 materiałów edukacyjnych. Rozwija również dwa kanały podcastowe: jeden z wykładami z dziedzin humanistycznych, drugi – o naukach ścisłych. Oba są dostępne m.in. na platformach Spotify, Google czy Apple Podcasts.

Od lat jesienią każdego roku są nagrywane wykłady w ramach Festiwalu Nauki w Warszawie. Współpracujemy również z dwoma kawiarenkami naukowymi, rejestrując ich comiesięczne wydarzenia. Przed pandemią Wszechnica filmowała cykle wykładów towarzyszących nowym wystawom w Muzeum Narodowym w Warszawie. Nagrywa też wykłady we współpracy m.in. z Instytutem Geofizyki Polskiej Akademii Nauk, Instytutem Matematyki Uniwersytetu Warszawskiego czy Polskim Towarzystwem Astrobiologicznym.

Poza działalnością internetową Fundacja Wspomagania Wsi stara się poszerzać horyzonty młodych ludzi poprzez konkursy i programy edukacyjne skierowane do uczniów szkół średnich w całej Polsce.

Konkurs „I Know America” - wizyta w posiadłości zastępcy ambasadora USA w Warszawie

Fot. Jędrzej Godlewski

Fot. Jędrzej Godlewski

Konkurs I Know America - wycieczka do Warszawy

Konkurs I Know America

Ponad 1 000 uczestników z całej Polski, średnio 170 dni szukania, czytania, pisanie, notowania, filmowania i ćwiczenia przed lustrem, trzy etapy i tylko kilkoro laureatów oraz laureatek. To w skrócie *I Know America* – konkurs wiedzy o Stanach Zjednoczonych, który w tym roku po raz dwudziesty Fundacja Wspomagania Wsi organizuje wspólnie z Ośrodkiem Studiów Amerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego oraz we współpracy z Ambasadą Stanów Zjednoczonych Ameryki i Amerykańską Izbą Handlową.

Uczestnicy konkursu *I Know America* sprawdzą swoją wiedzę w trzech etapach. Etap I składa się z 30 pytań w języku polskim i 30 pytań w języku angielskim. W ramach etapu II zadaniem 60 uczestników jest napisanie esejów w języku polskim na jeden z 15 tematów. Do etapu III przechodzi 15 autorów najlepszych prac. Etap III, czyli finał, odbywa w Warszawie zwykle między lutym a kwietniem. W stolicy piętnastka finalistów rozmawia z komisją złożoną z recenzentów esejów oraz przedstawicieli Ambasady USA i Fundacji.

Wysówek się opłaca. W ubiegłych latach jedną z nagród był wyjazd edukacyjny do Stanów Zjednoczonych w ramach programu *Benjamin Franklin Transatlantic Fellowship* (BFTF). Dla uczestniczek i uczestników konkursu czekają także: miesięczny staż w Amerykańskiej Izbie Handlowej oraz 3 indeksy na studia pierwszego stopnia w Ośrodku Studiów Amerykańskich na Uniwersytecie Warszawskim.

Civic UP! Academy – szkoła letnia dla młodych aktywistów

Civic UP! Academy – szkoła letnia dla młodych aktywistów

Civic UP! Academy to bezpłatna szkoła letnia dla osób w wieku 15-18 lat, które zaczynają przygodę z działaniami społecznymi, lubią robić coś na rzecz innych i z innymi oraz chcą zwiększyć swoje umiejętności w tym zakresie. Od 2018 r. *Civic UP! Academy* ukończyło ponad 70 młodych osób z całej Polski.

osób z całej Polski.

Szkoła letnia stawia na praktyczne i aktywne metody pracy, łącznie ze zrealizowaniem przez uczestników własnych działań społecznych. Wszystko to odbywa się pod okiem doświadczonych trenerów i aktywistów społecznych.

W 2022 r. uczestnicy i uczestniczki mieli okazję nie tylko zdobyć wiedzę i inspirację do działania, ale także zrealizować mini-projekt na terenie swojej miejscowości po zakończeniu szkoły letniej.

Szkoła letnia „Civic UP! Academy”

Szkoła letnia „Civic UP! Academy”

Szkoła letnia „Civic UP! Academy”

Szkoła letnia „Civic UP! Academy”

Warsztat w Toruniu w ramach 1. Młodzieżowego Form Twórczych WŁĄCZ

Młodzieżowy Festiwal Form Twórczych WŁĄCZ

Udział różnorodnych grup w życiu społeczności lokalnej buduje jej siłę, ale też stwarza różnego rodzaju wyzwania. Z tym tematem mierzą się uczennice i uczniowie szkół średnich – uczestnicy pierwszego Młodzieżowego Festiwalu Form Twórczych WŁĄCZ, który organizują Fundacja i Ambasada USA w Warszawie.

Środkiem do opowiadania historii jest jedna z trzech form wyrazu: film, gra lub sztuki performatywne. Na stworzenie i wysłanie prac organizatorzy przewidzieli okres od grudnia 2022 r. do maja 2023 r. W tym czasie odbędą się warsztaty przygotowujące do pracy z każdą z wybranych form

Fot. Jędrzej Godlewski, Fundacja Wspomaganie Wsi

oraz spotkania online, podczas których uczestnicy otrzymają wsparcie ekspertek i ekspertów ze świata filmu, sztuk performatywnych oraz gier.

Stworzone przez uczestniczki i uczestników prace zostaną pokazane publiczności na dwudniowym wydarzeniu festiwalowym w Łodzi w czerwcu 2023 r. Zachęcamy do udziału!

Fot. Jędrzej Godlewski, Fundacja Wspomaganie Wsi

Warsztat w Toruniu w ramach 1. Młodzieżowego Form Twórczych

Fot. Jędrzej Godlewski, Fundacja Wspomaganie Wsi

Warsztat w Katowicach w ramach 1. Młodzieżowego Form Twórczych WŁĄCZ

Fot. Jędrzej Godlewski, Fundacja Wspomaganie Wsi

Warsztat w Toruniu w ramach 1. Młodzieżowego Form Twórczych

Fot. Jędrzej Godlewski, Fundacja Wspomaganie Wsi

Warsztat w Toruniu w ramach 1. Młodzieżowego Form Twórczych WŁĄCZ

Aleksandra Żółtowska – od 2009 r. związana z Fundacją Wspomaganie Wsi; redaktorka portalu edukacyjnego Wszechnica.org.pl i koordynatorka programów młodzieżowych.

FORUM EDUKACYJNE

Uczniocentryczne DT, czyli o projektowaniu rozwiązań edukacyjnych

Ewa Tomczak

Design thinking (inaczej: DT, myślenie projektanckie) to sposób, w jaki na co dzień działają projektanci, tworząc produkty oraz usługi. W tym podejściu współpracujemy zespołowo i mocno koncentrujemy się na odbiorcach naszych działań. To ich potrzeby stanowią punkt wyjścia do generowania rozwiązań oraz kryteria podejmowania decyzji. Jeśli myślimy o procesie nauczania w szkole, **osobą centralną i punktem skupienia** dla wszystkich zaangażowanych **jest** w tym podejściu **uczeń**.

Traktując perspektywę uczniów jako fundament, mamy szansę tworzyć rozwiązania edukacyjne **dopasowane do ich potrzeb**. Możemy projektować atrakcyjne programy nauczania i lekcje trafiające w punkt, a także angażujące projekty szkolne. Możemy tak kreować przestrzeń, żeby wspierała budowanie relacji i tworzyć warunki, które ułatwią efektywne uczenie się. Możemy zmieniać edukację na lepsze. Jak to zrobić w praktyce?

Badawcza eksploracja w uczniowskich butach. Krok 1.: empatia

Patrząc przez pryzmat odbiorców, zasoby warto inwestować w **kluczowe obszary**, gdzie przyniosą największą zmianę na lepsze. Żeby wybrać te problemy, które są najistotniejsze dla naszych uczennic i uczniów, konieczne jest dogłębne zrozumienie, jak rzeczywistość wygląda z ich perspektywy. Niezbędne jest wejście w ich buty. Dlatego właśnie proces projektowy realizowany w podejściu DT w pierwszym kroku zakłada prowadzenie **badania eksploracyjnego**.

Pokazują one cały horyzont danego zagadnienia i pozwalają na **empatyzację z odbiorcami**. Wykorzystujemy zarówno już istniejące dane, jak i realizujemy własne badania pierwotne. Bogate źródło wiedzy o obecnej sytuacji stanowią np. obserwacje czy wywiady pogłębione, które dają znacznie głębsze wglądy i wnioski niż popularne ankiety. Wiążą się jednocześnie z niewielkim kosztem realizacji i po odpowiednim przeszkoleniu mogą być z powodzeniem stosowane zarówno przez nauczycieli, jak i przez uczniów.

Odkrywamy nieodkryte. Krok 2.: diagnoza potrzeb

Kiedy uporządkujemy i przeanalizujemy zebrane dane, wyłaniają się z nich rzeczywiste **potrzeby, cele i aspiracje uczniów**. Dzięki pogłębionej analizie badawczej odnajdujemy zaskakujące wnioski i spostrzeżenia. Odkrywamy rzeczy, których odbiorcy nie są świadomi i których nie potrafili ani uchwycić, ani nazwać.

Czasem pojawiają się tematy, które dla uczniów stanowią trudność czy komplikację, a mogą być szybko i łatwo ulepszone. Niejednokrotnie znajdujemy też w placówkach bardziej złożone wyzwania, które wymagają większego zaangażowania kadry. W obu przypadkach utrzymanie **skupienia na uczniu** znacznie ułatwia współpracę, bo wszyscy w zespole mamy wspólny cel.

Kreatywność poza utartymi torami. Krok 3.: generowanie pomysłów

Dopiero kiedy wybierzemy jeden z realnych problemów, którym chcemy się zająć, przechodzimy do generowania pomysłów. Nie ma złotej recepty dobrej zawsze i dla każdego. Konieczne jest uwzględnienie charakterystyki placówki, grupy uczniów czy choćby dostępnych możliwości technicznych.

Dlatego na tym etapie **szukamy wielu różnorodnych sposobów** rozwiązania wyzwania. Wykorzystujemy zewnętrzne inspiracje i techniki wspierające kreatywność, żeby otworzyć głowy. Łącząc, przekształcając i celowo wychodząc poza utarte tory, wypracowujemy nowatorskie oraz dopasowane do naszej placówki rozwiązanie.

Eksperymenty i informacja zwrotna. Krok 4. i 5.: prototypowanie i testowanie

Kiedy wybierzemy najbardziej obiecujące pomysły, zamiast od razu je wprowadzać w życie, w DT tworzymy najpierw prototypy, żeby przeprowadzić testowanie. Realizując **serię szybkich eksperymentów**, zbieramy informacje zwrotne od odbiorców.

Bez ponoszenia zbędnych kosztów i angażowania nadmiernej energii sprawdzamy, czy według innych ten pomysł jest tak samo dobry, jak według jego twórców. Żeby uniknąć rozczarowań, warto dowiedzieć się o tym przed wdrożeniem oraz wprowadzić niezbędne modyfikacje. Celem projektowania w DT jest bowiem realna, pozytywna zmiana, a nie forsowanie pomysłu, który idealny jest tylko w oczach autorów.

Jak zacząć?

Często wystarczającym pierwszym krokiem do wprowadzenia zmian jest otwartość kadry na głos uczniów. Z technicznego punktu widzenia współpraca zespołowa, analizowanie informacji i tworzenie prototypów nigdy nie były tak proste. Dzięki dostępności narzędzi cyfrowych można łatwo budować interdyscyplinarne zespoły oraz zapraszać różnorodnych specjalistów. Projektując rozwiązania w placówce, możemy czerpać inspiracje z doświadczeń przedstawicieli innych szkół, a nawet – innych branż.

Niezależnie od tego, czy chcemy ulepszyć sposób oceniania, kreatywnie wykorzystać potencjał biblioteki czy zaktualizować stronę internetową, możemy z powodzeniem włączyć w ten proces młodych ludzi. Jeśli poczują możliwość realnej zmiany, chętnie wniosą świeże spojrzenie, motywację do działania i powiew przyszłości. Skutecznie przywrócą nadzieję, że razem możemy stworzyć lepszą edukację jutra. ■

Ewa Tomczak – właścicielka marki **Design Thinking w Szkole**, w ramach której współtworzy nowatorskie rozwiązania dla szkół i uczelni wyższych oraz uczy nauczycieli i dyrektorów chcących zmieniać edukację na lepsze, jak wykorzystać do tego myślenie projektanckie; popularyzuje wykorzystanie narzędzi projektanckich w oświacie, prowadząc grupę **DT w Edukacji** na Facebooku i organizując konferencję **Projektowanie rozwiązań dla edukacji**.

(Nad)morskie opowieści

z profesorem Janem Marcinem Węstawskim
rozmawiają Magdalena Urbaś
i Piotr Zubowicz, pracownicy PCEN

W lipcu tego roku spotkaliśmy się z profesorem Instytutu Oceanologii PAN Janem Marcinem Węstawskim w siedzibie Instytutu w Sopocie, aby porozmawiać o cyklu webinarium realizowanym dzięki współpracy Instytutu i Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Poruszaliśmy także inne ważne i ciekawe zagadnienia, jak np. nauka obywatelska czy działalność Instytutu. Bohaterami naszej rozmowy stały się także zmierniczki plażowe i nurdle.

Od stycznia bieżącego roku Instytut Oceanologii PAN współorganizuje wraz z PCEN cykl popularnonaukowych wykładów online na temat wpływu zmian klimatu na funkcjonowanie mórz i oceanów, w szczególności – Bałtyku. Spotkania z wybitnymi specjalistami z zakresu fizyki, chemii i biologii morza są realizowane do końca 2022 r. Osoby, którym nie udało się uczestniczyć w wykładach na żywo, mają możliwość zapoznać się z nagraniami na kanale prowadzonym przez Instytut w serwisie YouTube, pod adresem: <https://tiny.pl/wdkgm>.

Każdy nauczyciel, który bierze udział w spotkaniu ma także możliwość zadawania pytań na żywo i uzyskania odpowiedzi od prowadzącego naukowca. To szansa na poruszenie aktualnych problemów związanych z zagrożeniami dla kruchej równowagi ekologicznej w skali całego globu oraz w mniejszej skali, np. regionu bałtyckiego.

Dotychczasowe webinaria spotkały się zainteresowaniem i pozytywnym odbiorem zróżnicowanej grupy pedagogów. Uczestnikami spotkań byli nie tylko nauczyciele przedmiotów przyrodniczych, lecz także bibliotekarze, wychowawcy świetlic szkolnych czy wychowawcy przedszkoli.

Poniżej przedstawiamy Państwu zapis rozmowy przeprowadzonej z Profesorem przez Magdalenę Urbaś, nauczycielkę-konsultantkę PCEN ds. przedmiotów przyrodniczych, oraz Piotra Zubowicza, specjalistę PCEN organizującego szkolenia we współpracy z instytucjami zewnętrznymi.

Piotr Zubowicz: Spotykamy się pół roku po rozpoczęciu wspólnego przedsięwzięcia IO PAN i PCEN. Uczestnicy naszych spotkań podkreślają znaczenie wykładów dla uporządkowania oraz zintegrowania wiedzy z zakresu fizyki, chemii i biologii morza. Z otrzymanych od nauczycieli ankiet ewaluacyjnych wynika, że doceniają także materiały edukacyjne, w tym zastosowane graficzne metody prezentacji danych, np. diagramy, mapy, zestawienia tabelaryczne czy wykresy.

Magdalena Urbaś: Nauczyciele cenią sobie kontakt z prawdziwym, żywym naukowcem bardziej niż z wiedzą przefiltrowaną przez pod-

ręczniki. Informacja z pierwszej ręki jest nie do zastąpienia.

P.Z.: Uczestnicy mogli zapoznać się z informacjami z różnych obszarów. Jaki klucz przyjęli Państwo, decydując o tematyce poszczególnych wykładów?

Jan Marcin Węśławski: Klucz był dość prosty: staraliśmy się, żeby każdy z naszych pracowników naukowych wypowiedział się dla szerszego ogółu na temat, na którym zna się najlepiej. Oczywiście można pomyśleć: *jestem profesorem i znam się na wszystkim, będę odnosił się do dowolnie wywołanych haseł*. Jednak my dążymy do czegoś innego. W instytucie pracuje ok. 30 profesorów, każdy z nich ma swoją dziedzinę, w której jest ekspertem i dysponuje wiedzą z pierwszej ręki.

Instytut Oceanologii jest z założenia interdyscyplinarny, co z jednej strony stanowi wielką zaletę, bo mamy tutaj ludzi zajmujących się ekonomią, biologią, chemią, fizyką, genetyką, biotechnologią, geologią czy paleontologią, a zatem reprezentujących całe spektrum nauk dotyczących morza. Staraliśmy się wykorzystać tę różnorodność i dużo ze sobą rozmawiać, aby lepiej się wzajemnie rozumieć. Jednak Interdyscyplinarność oznacza także pewne problemy. Przykładowo, gdy podczas rady naukowej jest przedstawiana rozprawa doktorska z zakresu genetyki ryb płaskich, to ani fizycy, ani paleoceanografowie z naszego Instytutu nie za bardzo wiedzą, o co chodzi.

P.Z.: Rozumiem, że jest wymóg tak różnorodnej reprezentacji gałęzi naukowych podczas rad naukowych?

J.M.W.: Tak. Na początku było to bardzo trudne. Aktualnie jesteśmy już w momencie, kiedy zaczęliśmy się słuchać nawzajem. Oczywiście każdy zostaje w tej swojej specjalności, ale specjalistów z danej dziedziny jest wystarczająca liczba, żeby każda z tych dziedzin mogła funkcjonować. To było bardzo ważne, że zmusiliśmy się do słuchania innych i nabraliśmy wzajemnie szacunku do ich obszarów wiedzy. Brak szacunku do innych dziedzin jest wielką bolączką nauki na całym świecie – przedstawiciele każdej z dziedzin lubią uważać ją za

najważniejszą, potrafią nawet stworzyć legendę, mit założycielski wokół swojego poletka. Staraliśmy się to przełamywać, stąd też dobór tematów, który Państwu zaproponowaliśmy. Wybraliśmy liderów poszczególnych grup, które są w Instytucie reprezentowane. Nastąpiła również wymiana pokoleń i ja jestem w tej chwili – nieoczekiwanie dla samego siebie – jednym z najstarszych pracowników Instytutu. Jest to o tyle ważne, że kiedy zaczynałem działalność naukową 40 lat temu, to popularyzacja nauki była uważana za marnowanie czasu. Dominowało przekonanie, że taką działalnością zajmują się ci, którym się nie udało. Podobne przekonanie dotyczyło pracy nauczycielskiej. Na szczęście ten sposób myślenia w moim środowisku należy już do przeszłości – obecnie popularyzacja nauki jest postrzegana jako ważna i istotna, planuje się ją. Mało tego, ludzie zrozumieli, że ponieważ pracujemy za publiczne pieniądze, to – mówiąc wprost – naszym obowiązkiem jest opowiadanie o tym, jak wykorzystujemy te środki. Już nie można zbyć tematu machnięciem ręki i stwierdzeniem w rodzaju: *I tak tego nie zrozumiesz*. Zmianie myślenia sprzyja też zmiana pokoleniowa.

P.Z.: Młodszy naukowcy są świadomi tych zmian?

J.M.W.: Tak, są świadomi, że trzeba mówić o tym, co się robi, trzeba się rozliczyć z wydawania publicznych pieniędzy. To ogromna zmiana, którą widzę po 40 kilku latach pracy w nauce. Dawniej starsi profesorowie wręcz uwielbiali mówić tak, żeby ich nikt nie rozumiał. Wtedy długie korowody bardzo złożonych wzorów albo niestęchanie skomplikowane neologizmy utworzone na opisanie bardzo prostego zjawiska to było coś, w czym lubowało się wielu moich kolegów. Dawало im to poczucie wyjątkowości i monopolu na wiedzę. Większość naukowców rozumiała, że trzeba mówić zrozumiale i trzeba przekonać publiczność, która daje nam pieniądze, do tego, że to, co robimy ma sens, jest ciekawe i wartościowe oraz że warto na to wydawać pieniądze.

P.Z.: Możemy zaobserwować wiele czynników, które sprzyjają procesom upowszechniania wiedzy.

Fot. Archiwum IO PAN

Fot. Archiwum IO PAN

M.U.: Obecnie można nawet zostać celebrytą naukowym, prawda?

J.M.W.: Tak, oczywiście. Pojawili się naukowcy-celebryci, co też podkreśla pozytywnie dążenie do wiedzy. Do tego doszła łatwość przekazywania wiedzy poprzez media społecznościowe... Powstaje taki samonapędzający się pozytywnie system.

M.U.: Panie Profesorze, z zagadnieniami, o których Pan wspominał, wiąże się idea nauki obywatelskiej, nauki otwartej. Instytut wprowadza w życie te idee. Jak wygląda polska nauka obywatelska oraz otwarta na tle Europy i świata?

J.M.W.: Ideę nauki obywatelskiej uważam za niezmiernie ważną. Widziałem na własne oczy ewolucję podejścia do interakcji między światem nauki a społeczeństwem. Największą zasługę na tym polu mają Brytyjczycy. W końcu lat 90. XX w. opublikowano artykuł na temat komunikacji nauki dla społeczeństwa. Wówczas Unia Europejska próbowała przekonać swoich mieszkańców o tym, że morze jest ważne. Zdecydowano, że wybitne postacie ze świata nauki będą podróżować do różnych miejsc z zadaniem opowiadania o morzu. Jak to wyglądało w praktyce? Wybitny biolog morski miał mieć wykład w katedrze w Strasburgu na temat różnorodności biologicznej mórz Europy. W wykładzie uczestniczyły 4 zmarznięte osoby (działo się to w listopadzie). Wówczas zrozumiano, że dawna oferta edukacyjna w postaci gadającej głowy pana profesora już nie jest atrakcyjna, a na tle np. filmów z udziałem Davida Attenborough wypada błado. Kolejnym pomysłem na przekazywanie wiedzy o morzu były spotkania w kawiarni z naukowcami finansowane przez fundusze europejskie, jednak była to raczej ciekawostka, a nie przełom.

Wówczas Brytyjczycy zaproponowali rozpowszechnienie nauki obywatelskiej dla systemu morskiego wzorem lądowym: czerpiąc z doświadczeń ornitologów i ogrodników. Postawiono problem odwrotnie niż dotychczas: to naukowiec ma zapytać społeczeństwo o coś, czego on sam nie jest w stanie się dowiedzieć. W takiej sytuacji ludzie sami biorą udział w tworzeniu wiedzy, komunikują się z naukowcem, przechodzą z roli odbiorcy do roli twórcy. Na te działania są nałożone pewne rygory pracy naukowej, zwłaszcza w zakresie metodologii naukowej. Powstaje nowa informacja, a aspekt nowości jest bardzo istotny. Uzyskujemy informację o charakterze naukowym, sprawdzalnym, powtarzalnym, poprawną metodycznie. Daje nam to odpowiedź na ważne pytanie.

Pierwsza udana akcja tego typu odbyła się ok. 20 lat temu. we Włoszech. Na włoskich plażach rozdano zakładki do książki z obrazkami przedstawiającymi różne gatunki meduz. Każdemu obrazkowi towarzyszył nr SMS z prośbą o informację, jeśli zobaczy się ten gatunek meduzy. Akcja spotkała się z ogromnym odzewem. W cza-

sie jednego sezonu uzyskano kilkaset tysięcy informacji o rozmieszczeniu gatunków meduz na wybrzeżu Adriatyku. Stwierdzono także, w jaki sposób meduzy migrują. Akcję powtarzano przez kilka lat. Żaden instytut naukowy nie byłby w stanie zgromadzić takich informacji samodzielnie. Od tego czasu organizuje się coraz więcej takich wydarzeń. Przebiegają one wg podobnego schematu: na początku stawiamy pytanie, z którym sami sobie nie radzimy jako naukowcy.

Belgowie postawili na nieco inną formę nauki obywatelskiej: współpracę z seniorami. W Belgii funkcjonują kluby aktywnego seniora. Grupy osób, które chodzą po plażach i zajmują się obserwacjami w nadbrzeżnych belgijskich miastach.

Czasem jest stosowane pojęcie crowdsourcing. Tym lepsze rezultaty uzyskujemy, im większe jest zaangażowanie uczestników. Ważna jest właściwa popularyzacja, widoczność inicjatywy w internecie, tak aby każdy mógł obserwować efekt swojej pracy i swój własny wkład: *o, to moja kropka na mapie, ja zdobyłam tę informację konkretnego dnia*. Im lepsza informacja zwrotna, tym chętniej ludzie uczestniczą w tego typu działaniu. Nauka obywatelska jest szeroko uprawiana na całym świecie, przede wszystkim w krajach anglosaskich. Najsprawniej pracuje się z grupami już wstępnie zorganizowanymi. Nasza najbardziej udana akcja odbyła się we współpracy ze szkołami. Poprosiliśmy kilka szkół, aby podczas majowych wycieczek na Hel uczniowie przespacerowali się wybrzeżem z Helu do Juraty. Mniej więcej co 100 metrów wygrzebywali dołki w piasku i liczyli wyskakujące zmieraczki plażowe. Udało się taką akcją zorganizować kilkakrotnie. W efekcie na 10-kilometrowym odcinku wybrzeża uzyskiwaliśmy ok. 5 000 danych i mogliśmy stworzyć fantastyczną mapę występowania zmieraczek! Żaden uczony nie mógłby samodzielnie wykopać 5 000 dołków na plaży i policzyć tych zmieraczek. Najważniejszy wniosek, opublikowany przez nas w literaturze naukowej, był taki, że zmieraczki bardzo mocno reagują na obecność ludzi. Wszędzie tam, gdzie były zejścia na plażę, zmieraczki odsuwały się mniej więcej o 200 metrów. Więc jeśli zejścia na plażę są rozmieszczone zbyt gęsto, to zmieraczki nie mają dla siebie miejsca.

Zmierzaczek plażowy

Akcja miała swój dalszy ciąg: studenci zbadali rozmieszczenie ludzi na tej samej plaży. Okazuje się, że 90% osób zbiera się w odległości nie dalszej niż 100 m pod zejścia na plażę (podobne wyniki uzyskiwane są w innych krajach europejskich, poza Skandynawią). Co prawda, ludzie deklarują, że chcą mieć dziką, pustą plażę, ale... może nie dzisiaj. Wystarczy, że ta pusta plaża gdzieś tam jest. Staraliśmy się przekazać urzędowi morskim, że jeśli chce się

chronić naturalną różnorodność plaży, to nie ma konieczności stawiania płotów czy zakazów. Wystarczy właściwie rozmieścić wejścia na plażę oraz właściwie skanalizować i skoncentrować obecność ludzi na plaży. Plażowe projekty były dla nas sukcesem.

Na świecie funkcjonuje wiele takich projektów, jednak głównie dotyczących środowiska lądowego – z morskimi są pewne kłopoty. Na co dzień morze widzimy tylko z samego brzegu, np. podczas spaceru po plaży. Jeden z projektów morskich, w którym uczestniczyliśmy, był organizowany z udziałem żeglarzy. Zostali oni poproszeni o wyrzucanie krążków Secchiego (wystarczył jakikolwiek biały, metalowy krążek) i sprawdzenie, na jakiej głębokości tracą go z oczu. Dzięki tym danym można skalibrować zdjęcia satelitarne i obrazy uzyskane dzięki nim. To, co nasi fizycy lub optycy oszacują na podstawie zdjęć satelitarnych, trzeba jeszcze skalibrować, łącząc z realną obserwacją wykonaną przez człowieka, który widzi znikający krążek.

Prowadzimy też projekt we współpracy z Centrum Nauki Eksperyment w Gdyni, poświęcony mezoplastikowi.

Więcej informacji o projekcie *Badanie obecności mezoplastiku na plażach Trójmiasta* można znaleźć na stronie internetowej Centrum Nauki Eksperyment w zakładce nauka dla Ciebie: <https://tiny.pl/wdkr9>. Dostępne jest już podsumowanie pierwszego cyku projektu.

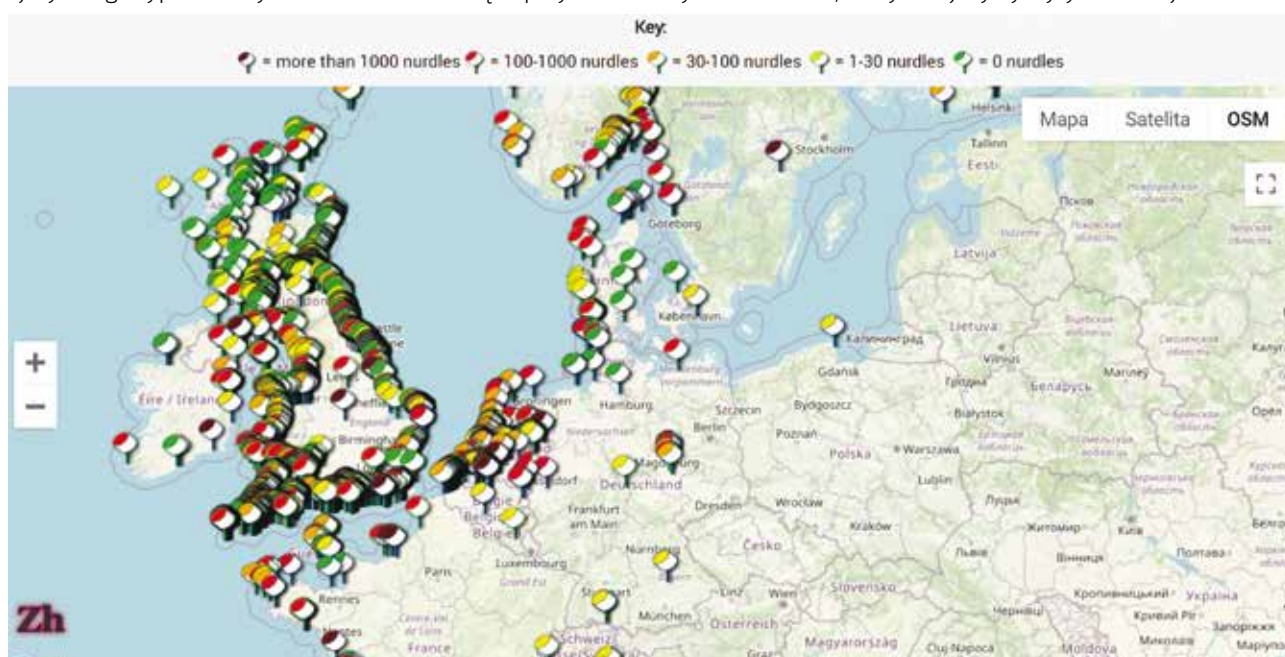
O tym, że stosowanie nauki obywatelskiej nie jest łatwe, przekonaliśmy się, podejmując próby w Polsce. Trudność w polega na tym, że nie da się zrealizować inicjatyw tego typu bez wysiłku. Ktoś musi usiąść przy kom-

puterze i stworzyć bazę danych, ktoś musi te dane porządkować i udostępniać – działania trzeba wykonywać na bieżąco.

Najbardziej znanym międzynarodowym projektem obserwacji wybrzeży jest *The Great Nurdle Hunt*, czyli polowanie na nurdles – kulki z tworzywa sztucznego wielkości ziarna groszku, półprodukt do wyrobu materiałów plastikowych. Na polskim wybrzeżu jest ich mało, natomiast są takie miejsca na plażach brytyjskich, gdzie znajduje się setki takich kulek na metrze kwadratowym. Nurdles stanowią duże zagrożenie dla ptaków, ponieważ są często mylone z pokarmem. Mapy rozmieszczenia nurdli są dostępne dla całej Europy, aktualizowane na bieżąco i wykonane całkowicie dzięki nauce obywatelskiej (głównie dzięki zaangażowaniu szkół).

Działanie łączącym aspekt morski z lądowym, w które zaangażowaliśmy się jako Instytut, był projekt poszukiwania wody w Trójmieście. Sięgnęliśmy to starych map, głównie Gdańska z początków XX w., pokazujące miejsca, gdzie były zbiorniki wodne, tereny podmokłe itp. Zadaniem dzieci było sprawdzenie, czy woda wciąż jest tam, gdzie wcześniej była. Czyli porównanie stanu z przeszłości z obecnym. Efekt? W większości miejsc wskazywanych na dawnych mapach obecnie wody już nie ma. Na szczęście następuje pewne odwrócenie trendu, np. w Sopocie zaczęto odstawiać potoki. Pojawia się też moda na wodę w mieście: stawek czy strumień zaczyna być postrzegany jako atrakcyjny i pożyteczny element przestrzeni (o ile woda nie jest zanieczyszczona).

Reasumując – nauka obywatelska jest atrakcyjna dla społeczeństwa, ludzie chętnie uczestniczą w działaniach tego typu. Potrzebne jest zaangażowanie ze strony naukowców, żeby inicjatywy były bardziej widoczne

FORUM EDUKACYJNE

i bardziej przyjazne. Jako badacze chętnie pozyskujemy informacje i wykorzystujemy do publikacji naukowych – na tym koncentruje się nasza energia. Potrzeby jest pośrednik, który będzie przetwarzał dane, udostępniał je i prezentował. Niezbędny jest również etap zwrotu finalnej informacji społeczeństwu.

Więcej o projekcie *The Great Nurdle Hunt*:

www.nurdlehunt.org.uk

Skalowalna mapa:

www.nurdlehunt.org.uk/nurdle-finds.html

P.Z.: Tytułem uzupełnienia chciałbym jeszcze zapytać o badania społeczne prowadzone przez Instytut. Podejrzewam, że jest to część nauki obywatelskiej, o której Pan profesor wspominał. Jakie najważniejsze badania przeprowadzaliście w ostatnich latach? I jak wprowadzać metodologię badań społecznych w szkołach, aby uczniowie sami prowadzili tego typu badania?

J.M.W.: To jest niestety ważna sprawa. Jestem pod ogromnym wpływem, niestety nieżyjącego już Edwarda Wilsona, amerykańskiego profesora, którego wiele książek zostało przetłumaczonych na język polski. Najważniejsza dla nas to wydana w naszym kraju 10 lat temu *Konsiliencja*. Edward Wilson był entomologiem, taksynomem, czyli naukowcem zajmującym się rozpoznawaniem gatunków (w jego przypadku: gatunków mrówek). W swoich pracach stworzył naukę: socjobiologię, która łączyła pewne obserwacje świata zwierząt z obserwacjami świata ludzi. Uważał – i ja też jestem o tym głęboko przekonany – że niestęchanie ważne rzeczy do zrobienia w nauce są na pograniczu nauk przyrodniczych i nauk społecznych. Tradycyjnie obie te dziedziny odnosiły się do siebie nawzajem z ogromną rezerwą. Nauki przyrodnicze mają bardzo ściśle sprecyzowane metodologie, a nauki społeczne, dla nas przyrodników, często bazują na arbitralnych sądach lub obserwacjach, trudnych do obiektywnej, zero-jedynkowej weryfikacji. Z uwagi na te różnice przez długi czas istniała przepaść dzieląca te dwie dziedziny. Od lat 90. XX w. owa przepaść jest na szczęście zasypywana. Obu stronom jest potrzebny kontakt: zarówno ekonomiści, socjologowie i psychologowie mogą czerpać z nauk przyrodniczych, jak i odwrotnie. W obserwacjach przyrodniczych, w których biorę udział, nie ma projektu przyrodniczego finansowanego ze środków unijnych, który nie ma skutków społecznych.

Przykładowo, nikt nie da pieniędzy na zbadanie występowania skorupiaka na danym terenie, jeżeli nie wskaże się, jakie to ma znaczenie społeczne. Mogą to być wskazania dotyczące np. tego, jak zmienia się klimat czy tego, że świat robi się ciekawszy. Współpracuję z brytyjskimi i holenderskimi socjologami, psychologami oraz ekonomistami. W tamtych krajach współdziałanie funkcjonuje

od dobrych kilkunastu lat. Próbowałem te doświadczenia przetestować na nasz grunt i trafiłem, muszę powiedzieć, na bardzo duży opór ze strony przedstawicieli polskich nauk społecznych. Są to z reguły świetni rozmówcy i interesujący ludzie, jednak większość z nich obawia się, że nauki przyrodnicze ich zdominują. Że przyrodnik powie, iż to wszystko, co jest badane w ramach nauk społecznych, jest wyłącznie efektem genetyki czy zjawisk fizycznych wymuszających takie, a nie inne zachowania. Tymczasem my już dawno tak nie mówimy – wiemy, że zjawiska, które badamy, są wynikiem interakcji różnych czynników. Nie są to zagadnienia zero-jedynkowe i wymagają komunikacji pomiędzy dyscyplinami.

P.Z.: Przykładem takich wzajemnych oddziaływań może być np. epigenetyka.

J.M.W.: Tak. Drugi problem był taki, że specjaliści w zakresie nauk społecznych po pierwsze są bardzo zajęci, a po drugie są przyzwyczajeni do wysokich wynagrodzeń. Eksperci, którzy osiągnęli sukces w naukach społecznych, realizują badania rynkowe, marketingowe czy polityczne. Dla nas było wielkim zaskoczeniem, że trzeba wydać kilkadziesiąt tysięcy złotych, aby przetestować kilkaset osób. Koszty wynikają z konieczności opłacenie osoby, która przygotowuje i przeprowadzi badanie, bardzo często trzeba też zapłacić respondentom, żeby zechcieli przyjść. Nabraliśmy szacunku – badań społecznych nie robi się przy okazji, trzeba włożyć w nie dużo pracy. I tu wracamy do nauki obywatelskiej. Łatwiej jest zwrócić się do szkoły i zapytać uczniów oraz ich rodziców, co sądzą na dany temat. Badacze w USA prosili uczniów, aby przyjrzeni się przedmiotom w swoich domach, które do niczego konkretnego nie służą. Chodziło o określenie, ile z nich ma charakter przyrodniczy, sportowy, rodzinny, wojskowy itp. Jak się okazało, Amerykanie w 90% mają drewniane kaczki, kamienie, jakieś wizerunki zwierząt itd. W Polsce żaden respondent nie miał np. drewnianej kaczki. W podobny sposób badano tapety na ekranach laptopów. I znowu okazało się, że ogromna większość Anglosasów wybiera elementy przyrodnicze, podczas gdy u nas są to przede wszystkim tapety związane z historią rodzinną albo patriotyzmem. Tego typu informacje bardzo dużo nam dają. Jeżeli chcemy wprowadzić obserwację albo ochronę czegoś, to musimy wiedzieć, jaka będzie reakcja ludzi. Czy ich to zainteresuje, czy będą skłonni do pewnych wyrzeczeń, czy zaakceptują wydatki publiczne na ochronę flory lub fauny? Percepcja społeczna jest niestety ważna, choć czasem kompletnie nieracjonalna. Przykładem mogą być wyniki ankiety realizowanej mniej więcej 20 lat temu, kiedy to starano się zbadać, jakie zwierzęta – zdaniem obywateli – należy koniecznie chronić w Europie Zachodniej. Numerem jeden była wówczas panda, której, jak wiadomo, mamy dość mało w Europie... Ale ludzie chcieli mieć pandę.

Badania pokazują, że skłonność do ochrony jest wprost skorelowana z kolorem oczu i futrem zwierzęcia. Im bardziej było ono miłe i przypominające człowieka, tym więcej społecznego wsparcia dostawało. Na ostatnich miejscach były dżdżownice i turkucie podjadki, co nie jest oczywiście niczym dziwnym. W ten sposób dowiadujemy się, co myśli społeczeństwo i to nam sugeruje, w którą stronę podążać. Według mnie tego typu informacje są bardzo potrzebne w badaniach przyrodniczych, a w Polsce ich brakuje. Myślę, że u nas większość ludzi zawodowo zajmujących się naukami społecznymi jest zaangażowana w duże projekty typu marketingowo-politycznego. Zupełnie inaczej wygląda to np. w Wielkiej Brytanii...

Inne ciekawe badanie, którego wyniki przedstawiono w renomowanym czasopiśmie, zostało przeprowadzone przy użyciu specjalnej aplikacji na smartfony. Użytkownicy mieli za zadanie klikać w momencie, kiedy czują się dobrze. Podczas jednego miesiąca badania uzyskano pół miliona odpowiedzi. Okazało się, że ogromna większość kliknięć oznaczających czuję się dobrze jest wykonywana z obszarów blisko morza, tam, gdzie widać dużą wodę. Pozyskane dane zostały następnie zweryfikowane za pomocą wywiadów pogłębionych i innych narzędzi badawczych, ale pierwsze dane pozyskano właśnie poprzez *crowdsourcing* czy *citizen science*. To jest przykład działania, jakich brakuje w Polsce. Ciągłe spotykamy się z tym, że deweloperzy koniecznie chcą zabudowy aż do linii plaży – żeby było tak, jak jest w Hiszpanii, gdzie z hotelu wychodzi się bezpośrednio na piasek. Takie plaże, jak między Gdynią i Sopotem, są ciągle zbierane przez wodę i nie wiadomo, co z tym zrobić. Dlatego lepiej byłoby zbudować tam ciąg hoteli... Takie dyskusje toczą się m.in. w gdańskim Brzeźnie.

P.Z.: Czy państwo też brali udział w badaniach dotyczących nadmorskich wysokościowców?

J.M.W.: Tak, prowadzimy badanie społeczne na temat uprzemysłowienia terenu nadmorskiego. Postawiliśmy tezę, że ludzie chcą mieć plażę i są gotowi nawet dopłacić do tego, żeby plaża – możliwie naturalna – była dostępna. Nasze badanie jest realizowane w małej skali: w Instytucie mamy tylko dwóch pracowników wykształconych w tym kierunku. Chcemy się rozwijać pod tym kątem. Uważam, że jest to bardzo ważne. Polska jest rzeczywiście zapóźniona w tym obszarze badawczym. Poprawie sytuacji nie sprzyja fakt, że szkoły stały się bardzo ostrożne w nawiązywaniu współpracy z podmiotami zewnętrznymi.

W jednej ze szkół miałem wykład związany z moim ulubionym zagadnieniem, czyli teleologią (przekonaniem o celowości istnienia). Podczas prezentacji dostałem pytanie od szefa związku rybaków: *Proszę wytłumaczyć, panie profesorze, po co jest foka?* To był wykształcony człowiek, który powiedział, że czyta książki, przegląda in-

ternet i nadal nie rozumie, po co jest foka. Mówił: *Zadaniem drapieżnika w przyrodzie jest eliminowanie zwierząt chorych i słabych. Wilk jest po to, żeby usuwać sarenki, które są kulawe, a foka zjada zdrowe ryby z sieci i to jest nie w porządku, więc po co jest ta foka? Jaką ona ma rolę w przyrodzie?* Poważna odpowiedź jest taka, że foka to naturalny składnik ekosystemu, który się sam reguluje. Nic w tym ekosystemie nie jest po coś, tylko stanowi element pewnej niesłychanie skomplikowanej sieci przypadkowych połączeń, które w rezultacie tworzą funkcjonujący system. Rozumowanie w rodzaju: trawa rośnie po to, żeby ją zjadła krowa, a krowa żyje po to, żebyśmy my ją zjedli, jest błędne.

Staramy się pracować ze szkołami, ale wiemy już, że trzeba to robić ostrożnie. Choćby przy ankietowaniu *Jakie ozdoby stoją w domu?* nauczyciele sygnalizowali konieczność upewnienia się, czy można zadać takie pytanie.

Współpraca z naukami społecznymi jest ogromnie ważna. Trzeba uczyć się szacunku dla innych, wykraczać poza swoje wąskie zainteresowania, wychodzić ze swych naukowych nisz. Mamy już podobne doświadczenia związane z rozwojem Instytutu. Nasze początki to Instytut Fizyki Morza. Ojcowie założyciele Instytutu brali udział w budowie Portu Północnego. Zajmowali się modelowaniem dynamiki fal i tego, w jaki sposób następuje ich rozdział na brzegu. Dla nich całe badanie morza to była dynamika płynów, czyli bardzo zaawansowana matematyka. Potem, pomimo wewnętrznego oporu, dołączyli fizycy bardziej środowiskowi, następnie – chemicy, a później – biolodzy. Aż wreszcie doszli specjaliści nauk społecznych, socjologowie. Można by było powiedzieć, że to już przesada (*śmiech*). Rozmawiałem kiedyś z fizykiem z Polskiej Akademii Nauki, czy wewnątrz samej fizyki jest też taka hierarchiczna kategoryzacja. Odpowiedział: *Tak, oczywiście. Ci rzekomo najmniej mądrzy zajmują się fizyką jądrową, a ci najmądrzejsi – teorią strun.*

Ważne, żeby dzieci w polskich szkołach uczyły się wychodzenia poza tego typu sektorowe myślenie, że fizyka to tylko fizyka, a chemia to już zupełnie coś innego. Klimat jako temat łączy wszystko, w tym również nauki społeczne.

M.U.: Tutaj chyba rośnie rola pozaszkolnych instytucji nauki, takich jak Centrum Nauki *Experymet* w Gdyni czy Centrum Informacji Ekologicznej w Gdańsku, które tak bardzo dynamicznie działają.

P.Z.: Stają się kołem zamachowym edukacji nieformalnej.

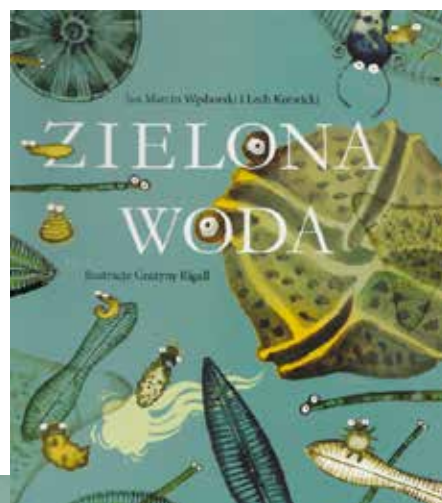
J.M.W.: W tej chwili jest to wysokiej klasy rozrywka rodzinna. Niekiedy są to lepsze miejsca, niekiedy gorsze, ale jednak chętnie odwiedzane. Proces upowszechnienia nauki idzie w dobrym kierunku, tylko trzeba za tym nadążyć i rozwijać się. Aktualnie sytuacja wygląda tak, że ludzie są zainteresowani tematyką naukową.

P.Z.: Może dobrze byłoby wspomóc nauczycieli w realizacji projektów społecznych, zachęcić ich przez prezentację przykładów badań i aktywności uczniowskich. Dzięki dotychczasowym spotkaniom w PCEN dowiedzieliśmy się o naukowych projektach badawczych, które Instytut realizuje w Arktyce czy w innych miejscach, a także o sieciach upowszechniania wiedzy, takich jak Helcom. Może więc jeszcze kilka słów o tych najważniejszych dla Pana Profesora projektach i miejscach, gdzie wyniki Państwa pracy są upowszechniane.

J.M.W.: Programy realizowane przez Instytut mają zawsze dwie cechy, po pierwsze: są międzynarodowe, jak wiadomo – *Morze bez granic*, więc każdy nasz projekt wychodzi poza granice Polski. Z tym łączy się fakt, że jest to działanie prowadzone w języku angielskim i wszystkie jego efekty są rozpowszechniane i przedstawiane w języku angielskim, co stanowi pewną barierę, szczególnie dla uczniów czy dla starszego pokolenia, ale taka jest idea nauki o morzu. My w zasadzie nie komunikujemy się w języku polskim. Materiałów po polsku jest bardzo niewiele. Druga istotna cecha jest też taka, że książki odchodzą już właściwie do lamusa. Dzieje się tak, gdyż naukowcom opta się produkować wyłącznie krótkie artykuły, a popularyzacja jest prowadzona w internecie, w tym: w mediach społecznościowych. Trudno więc nauczyciela skierować tak po prostu i powiedzieć: *Oto lista 4 czy 5 pozycji książkowych na temat Bałtyku czy zmiany klimatu*. Wyjątkiem jest godna polecenia publikacja pt. *Nauka o klimacie* - pozycja bardzo wartościowa, bardzo dobra, ale raczej dla zaawansowanych. Literatu-

rę w Instytucie mamy zawsze międzynarodową, zawsze w języku angielskim. Projekty międzynarodowe są dlatego właśnie ciekawe, że mają charakter interdyscyplinarny, dotyczą całego spektrum zjawisk. Realizuje się niezwykle mało projektów wąskospecjalistycznych.

Programy międzynarodowe posiadają też element społeczny, który właściwie jest w tej chwili wymagany w najważniejszych przedsięwzięciach unijnych. Przykładem niech będzie projekt, który uważam za najistotniejszy w swojej własnej karierze, tj. *Census of marine life*. Projekt był działaniem globalnym, brało w nim udział ponad 1 000 naukowców z całego świata. Budżet tego projektu opiewał na setki milionów dolarów, a jego celem było poddanie inwentaryzacji tego, co znamy w morzu. Chodziło o zestawienie wszystkich informacji, które już mamy o faunie morskiej oraz stworzenie modeli po-

zwalających na oszacowanie, ile jest jeszcze do odkrycia w morzu. W trakcie trwania projektu do 2021 r. doliczyliśmy się ok. 360 tys. gatunków morskich opisanych, a spodziewamy się, że nieznanych jest ok. miliona, czyli znamy mniej więcej 1/3 fauny morskiej. Projekt był niesłychanie ciekawy, przyniósł bardzo wiele interesujących informacji. Była to typowa sytuacja, kiedy współpracowały ze sobą osoby z bardzo różnych specjalności. Staraliśmy się pokazać pewne prawidłowości oraz to, jak różnorodność morska zależy od klimatu. W tej chwili realizujemy kolejny prestiżowy projekt: *MarBEFES*. Nasz Instytut jest jego koordynatorem. Unia Europejska sfinansowała dwa różne projekty poświęcone rozpoznaniu różnorodności biologicznej w Europie i mające bardzo podobne cele. Oba przedsięwzięcia mają dostarczyć informacji o rozmieszczeniu różnorodności biologicznej w Europie: gdzie występuje utrata różnorodności oraz jakie jest przetożenie różnorodności biologicznej na dobra i usługi ekosystemowe, czyli to, z czego ludzie korzystają: rybołówstwo, hodowle morskie, rekreację. Analizujemy, czy to jest w jakikolwiek sposób skorelowane z poziomem różnorodności biologicznej. Każdy z tych projektów kosztuje ok. 17 mln euro na kolejne 3 lata i różnica między nimi jest taka, że *MarBEFES*, to inicjatywa dość klasycznej nauki o morzu – w 4 różnych regionach Europy, od Morza Śródziemnego przez Atlantyk, Bałtyk aż do Arktyki, na wybranych dużych poligonach będziemy starali się podsumować, w jaki sposób obserwowana tam różnorodność jest skorelowana z rybołówstwem, użytkowaniem morza itd. Na Bałtyku to będzie cała Zatoka Gdańska, aż do granicy wód szelfowych. Będziemy chcieli pokazać, jak przez 20 ostatnich lat – bo mamy takie dane – w tych wszystkich miejscach, różnorodność biologiczna się zmieniała oraz jak zmieniło się użytkowanie morza w kontekście zmiany klimatu i środowiska.

Drugi projekt, w którym uczestniczymy (szefem jest wielki francuski Instytut IFREMER) nazywa się *BIOcean 5D*. Działanie to ma dokładnie te same zadania i obejmuje ten sam obszar europejski, tyle że w tym przypadku zostanie wykorzystani biologia molekularna. Jest to bardzo atrakcyjne medialnie. Wielki kontener będzie jeździł wokół całego wybrzeża Europy, zatrzyma się w 36 różnych lokalizacjach, m.in. w Sopocie (w czerwcu przyszłego roku). Przez tydzień lokalni naukowcy, ale również społeczność, która jest do tego zapraszana, będą znosili do kontenera wszystko, co tylko uda im się znieść – np. próbkę wody, piasku czy gleby. Zostanie również wykonany screening genetyczny od wydmy do wód kąpieliskowych, tych najpłytszych wód używanych przez ludzi. Używane są dwa rodzaje sekwencjonowania DNA: jeden dla organizmów takich jak bakterie prokariotyczne czy jednokomórkowce, a drugi dla organizmów tkankowych. Czyli próbka piasku z plaży jest wrzucana do maszyny i po pewnym cza-

sie pojawia się informacja, że w tej próbce znajduje się np. 10 tys. OTU, czyli *Operation Taxomen Units* – fragmentów DNA zidentyfikowanych jako różne. W Instytucie działa duża pracownia paleogenetyki, która jest w posiadaniu rdzeni morskich z ostatnich 3, 4 i 5 tys. lat. Odczytywane jest DNA sprzed 5 tys. lat które zachowuje się w osadzie. DNA to bardzo delikatna, białkowa struktura o nieprawdopodobnej trwałości.

M.U.: Ale do klonowania się już chyba nie nadaje.

J.M.W.: Do klonowania pewnie nie, ale można rozpoznać, że to były okrzemki czy inne typy organizmów. Nasi genetycy będą mogli podać np., że w wodzie morskiej mamy 10 tys. czegoś, w piasku 20 tys. czegoś, a w glebie 30 tys. czegoś innego.

Uda się być może odpowiedzieć na następujące pytania: Jak dwa światy, mikro i makro, są ze sobą skorelowane? Jak różnorodność makro świata i mikro świata jest związana ze zmianą klimatu, a w jaki sposób – ze zmianą środowiska i czy są to zjawiska zazębiające się? W jaki sposób różnorodność przekłada się to na pożytki z morza, czy w taki sposób, jak my rozumiemy pożytki z morza dla nas?

Generalnie rzecz biorąc, wyniki mogą być ciekawe, dlatego też PCEN będzie wiedział wcześniej o obecności kontenera pomiarowego.

P.Z.: Rozumiem, że w obu projektach rezultaty będą w jakiś sposób upowszechniane?

J.M.W.: Tak, oczywiście. Będzie prowadzona dyseminacja, która jest ważnym punktem programu. W kontekście edukacyjnym warto zwrócić uwagę na połączenie programu molekularnego z programem klasycznym. Porozumieliliśmy się pomiędzy projektami i zrobiliśmy wspólnie coś, co się nazywa *BioBlitz*. To wydarzenie edukacyjne, które wymyślili Amerykanie. Polega ono na tym, że wybiera się jedno łatwo rozpoznawalne miejsce (myśmy to robili w parku w Sopocie przed Instytutem oraz w Nowym Dworze Gdańskim), zaprasza się w to miejsce na jedną dobę maksymalną liczbę biologów, którzy przez ten czas – praktycznie jest to 12 godzin – mają rozpoznać maksymalną liczbę gatunków biologicznych na tym terenie i pokazać ludziom jak się to robi. Uczestnicy po pierwsze zobaczyli, że aby zrozumieć, co jest w tak trywialnym miejscu, jak park sopocki czy woda przybrzeżna, trzeba 20 czy 30 specjalistów. Był kolega, który identyfikował nicianie w piasku plaży, była koleżanka, która zajmowała się okrzemkami itd. Każdy miał swoje narzędzia, swoje książki, swoje metody i długie listy gatunków. W Sopocie oddaliśmy ok. 500 zidentyfikowanych gatunków; niektóre były proste, jak motyle, chrząszcze czy ptaki. Marcin Wilga, przyrodnik-amator, który jest specjalistą od grzybów, znalazł w Sopocie 32 gatunki grzybów. Oczywiście większość z nich miała rozmiar 1,5 mm, ale on wiedział, gdzie szukać. Ludzie zobaczyli, że nawet takie najzwyklejsze

miejsce, jak park w Sopocie, ma kilkaset gatunków fauny i flory, a co dopiero miejsca bardziej odległe czy dzikie.

I oczywiście za tym wszystkim stoi pytanie, które będzie zawsze stawiane: w Sopocie mamy 500 gatunków, a w Gdyni – 600; czy to dobrze, czy źle? Trudno powiedzieć. Być może wspomniane wcześniej programy unijne przybliżą nam trochę odpowiedź na pytanie. Czy to dobra sytuacja dla populacji śledzia albo szprota, a tym samym – dla ludzi, którzy chcą jeść te ryby? Może to zapoczątkować dyskusję o roli różnorodności biologicznej. Wydawać by się mogło, że im więcej gatunków, tym większa gwarancja, że będzie z tego pożytek dla człowieka. Tymczasem co nam przychodzi z tego, że mamy 300 gatunków sinic? To nie przekłada się na efekt oczekiwany przez społeczeństwo.

Wierzmy, że jedyna droga do rozumnego społeczeństwa prowadzi poprzez wychowanie dzieci. Dorosłych już się nie zmieni, a dzieciom coś jednak można pokazać. Oczywiście najlepiej, żeby one same wyciągały wnioski wyciągały, tylko trzeba im dać narzędzia. Myślę, że podejście interdyscyplinarne i szacunek dla różnych dziedzin są ważne, aby nie zapędzić w pychę w rodzaju: jak znam

chemię, to z jej pomocą wszystko wyjaśnię, wytłumaczę cały świat. Na szczęście nowe pokolenie naukowców nie ma już oporów przed dyskusją poza swoim kręgiem naukowym.

P.Z. i M.U.: Dziękujemy za rozmowę.

Zapraszamy na stronę internetową Instytutu Oceanologii PAN, do zakładki poświęconej popularyzacji nauki: <https://www.iopan.pl/pl/popularyzacja-nauki.html>. Warto zapoznać się z publikacjami przygotowanymi przez Instytut. Wśród nich znalazło się wiele pozycji popularnych, a nawet bajki. Uprzedzamy, to fascynująca i wciągająca lektura!

prof. Jan Marcin Węstawski – dyrektor Instytutu Oceanologii Polskiej Akademii Nauk; członek PAN, w tym Komitetu Badań Morza; od 45 lat w zawodzie oceanografa; specjalizuje się w zagadnieniach ekologii morza.

XIX Ogólnopolski Konkurs Literacki *Obraz a słowo. Literacki opis dzieła malarskiego*

Konkurs skierowany jest do młodzieży uczącej się w szkołach podstawowych i średnich. Zadanie polega na opisaniu w dowolnej formie literackiej zaproponowanego dzieła sztuki znajdującego się w zbiorach Muzeum Górnośląskiego. Tematem tegorocznej edycji jest obraz Stanisława Kamockiego *Z mojego pokoju* namalowany przed 1913 rokiem. Konkurs organizowany jest w dwóch kategoriach – literackiej i formalnej. Kategoria literacka obejmuje takie formy, jak opowiadania, poezję. Kategoria formalna to eseje, analizy. Termin nadsyłania prac: 14 lutego 2023 r. Szczegółowe informacje: <https://tiny.pl/wd43w>.

źródło: www.kuratorium.gda.pl

PRAWO I ZARZĄDZANIE W OŚWIACIE

Zarządzanie marką szkoły (branding). Identyfikacja Całościowa a przestrzeń STEAMowa

Jolanta Kijakowska,
nauczyciel-konsultant PCEN
ds. kadry kierowniczej oświaty

Mówimy, że zarządzanie to działanie tu i teraz, a przywództwo to strategia na przyszłość, gotowość na zmiany i podążanie za zmianą. Zarządzamy finansami, zasobami ludzkimi, ale czy zarządzamy marką szkoły? Zastanówmy się, na co my – jako dyrektorzy, nauczyciele, pracownicy szkoły – mamy wpływ? Co oznacza dla nas dobra reputacja? Czym wyróżniamy się jako szkoła/placówka w otoczeniu? Jednym z kryteriów oceny pracy dyrektora szkoły jest współpraca ze środowiskiem lokalnym i partnerami społecznymi oraz **budowanie pozytywnego wizerunku szkoły.**¹ **W jaki sposób realizujemy te działania?** A może pójdźmy dalej: stwórzmy spójny obraz szkoły jako systemu powiązań, systemu naczyń połączonych, jako CI.

Co to jest Identyfikacja Całościowa (CI – *corporate identity*)?

Koncepcja CI skupia się na dwóch zasadniczych funkcjach:

- integracyjnej – mechanizmie jednoczącym wokół organizacji/szkoły jej pracowników (kultura)
- dyferencjacyjnym – mechanizmie wyróżniającym z otoczenia (wizerunek).

Integracja wszystkich użytych elementów pozwoli budować pożądany obraz marki.¹

Identyfikacja całościowa jest jednym z elementów zarządzania marką, który układa w logiczną i spójną całość **ogół symboli, zachowań i przekazu** stworzonych przez organizację/szkołę/placówkę w celu jednoczesnego rozpoznawania i wyróżniania marki na rynku.²

Co się składa na ten system?

Są to 3 główne komponenty:

SYSTEM WIZUALNY – w głównej mierze opiera się na obrazie, który buduje styl organizacji poprzez podstawowe elementy identyfikujące ją (znak, kolorystykę, literactwo) zastosowane w różnych występujących nośnikach.

Księga identyfikacji wizualnej może obejmować następujące elementy wizualnej identyfikacji szkoły/placówki:

- symbole (logo, logotyp, symbole dekoracyjne)
- kolory
- typografie
- druki (papier firmowy, koperty, kartki do zapisków, bilety wizytowe, dokumenty handlowe, rachunki i faktury, inne druki firmowe)
- wzory materiałów reklamowych, form audiowizualnych (np. prezentacji), materiałów drukowanych dla celów public relations
- ubiór i identyfikatory pracowników
- oznakowanie środków transportu
- architektura i wystrój budynków, wnętrz biurowych, punktów sprzedaży
- informacja wizualna (tablice informacyjne zewnętrzne, tablice informacyjne wewnętrzne, szyldy firmowe, tabliczki informacyjne przy/na drzwiach)
- inne elementy identyfikacji (flagi, transparenty, maskotki, upominki).³

Samo opracowanie księgi identyfikacji wizualnej nie wpłynie na inne postrzeganie szkoły czy instytucji, to początek – tak, jak biznesplan w szufladzie. Dopiero świadome działania całej społeczności szkolnej i praktykowanie ustaleń na co dzień, stworzą spójny system

1 Kreowanie wizerunku przedsiębiorstwa, UG, Gdańsk, <https://notatek.pl/calosciowa-identyfikacja-firmy> (dostęp 16.11.2022).

2 M. Rydel, *Podręczny słownik promocji*, Wyd. Gdańska Fundacja Kształcenia Menadżerów, Gdańsk 1995.

3 M. Rydel, *Podręczny słownik promocji*, Wyd. Gdańska Fundacja Kształcenia Menadżerów, Gdańsk 1995.

w organizacji, w której wszyscy jej uczestnicy czują potrzebę zmian. Ustalone zasady z czasem staną się nawykami i w naturalny sposób zostaną niepisaną normą/standardem.

SYSTEM KOMUNIKACJI

Szkółą to organizacja oparta na prawidłowych relacjach pomiędzy:

- nauczycielami a uczniami
- nauczycielami a nauczycielami
- nauczycielami a dyrektorem
- uczniem a uczniem

które tworzą klimat społeczny szkoły i mają bezpośredni wpływ na jej wizerunek.

Kształtowanie prawidłowych relacji międzyludzkich w szkole stanowi podstawę do tworzenia odpowiedniego wizerunku.

System komunikacji obejmuje wszystkie działania zmierzające do **przekazania odbiorcy czytelnej informacji** na temat wartości, zdarzeń, osób i rzeczy celowych z punktu widzenia funkcjonowania przedsiębiorstwa/szkoły. Oczywiście nie każdy podziela te same wartości i zachowuje się zgodnie z przyjętymi normami, ale każdy je rozpoznaje **jako charakterystyczne dla swojej grupy. I tak się rozumie kulturę: jako system.**⁴

Przykład szkolny:

Wychowawca (zapowiada ważne terminy)

Rodzic

Dyrektor (zawiadamia o zmianach)

Nauczyciel (informuje o ocenach, zaplanowanych sprawdzianach)

Sekretariat (powiadamia o brakujących dokumentach)

Rys. Kultura jako system (opracowanie własne)

SYSTEM ZACHOWAŃ obejmuje swoim zakresem **ogół relacji**, jaki tworzą pracownicy w kontaktach **wewnętrznych i zewnętrznych** oraz buduje niepowtarzalną **kulturę organizacji**, a **kreują go pracownicy** poprzez ceremonie firmowe oraz postępowanie się odpowiednim słowem, gestem, sprawnością i uprzejmością obsługi.⁵

Jak w najlepszy możliwy sposób wykorzystać na potrzeby edukacji dostępne: programy (np. *Laboratoria Przyszłości*), modele, strategie i koncepcje (STEAMowa edukacja) w zarządzaniu identyfikacją całościową szkoły? Zadajmy sobie pytania: **Jacy jesteśmy, a jacy chcemy być? A może...**

STEAMowa edukacja i STEAMowa przestrzeń szkolna

STEAM (*science* – nauka, *technology* – technologia, *engineering* – inżynieria, *arts* – sztuka, *mathematics* – matematyka). Skrót ten to nic innego, jak nauka poprzez łączenie różnych, z pozoru odległych, gałęzi nauki oraz wzajemne przenikanie się faktów i wykorzystywanie zdobytej wiedzy.⁶

STEAM Education to podejście do uczenia się, które wykorzystuje naukę, technologię, inżynierię, sztukę i matematykę jako punkty dostępu do kierowania dociekaniem uczniów, dialogu i krytycznego myślenia. Korzystanie z edukacji STEAM powoduje, że uczniowie podejmują przemyślane ryzyko, angażują się w uczenie się przez doświadczenie, wytrwale rozwiązują problemy, podejmują współpracę i przechodzą przez proces twórczy. Oto innowatorzy, edukatorzy, liderzy i uczniowie XXI wieku!⁷

Projekty STEAM możemy realizować częściowo w szkole, a częściowo poza nią – na przykład w parku, muzeum, teatrze i siedzibach różnych organizacji. Projekty dają możliwość realizacji dowolnej podstawy programowej. Sercem projektów STEAM jest szkolna pracownia STEAM, tzw. STEAM-LAB, wyposażona w specjalistyczne narzędzia.⁸

Rearanzując przestrzeń szkolną, pomyślmy o tym, co możemy zrobić lepiej czy inaczej.

⁴ *Kreowanie wizerunku przedsiębiorstwa*, UG, Gdańsk, <https://notatek.pl/calosciowa-identyfikacja-firmy> (dostęp 16.11.2022).

⁵ *Kreowanie wizerunku przedsiębiorstwa*, UG, Gdańsk, <https://notatek.pl/calosciowa-identyfikacja-firmy> (dostęp 16.11.2022).

⁶ M. Plebańska, *STEAM – uczyć się projektowo, rozwijam siebie i świat*, artykuł sponsorowany, #Edukacja, 2021 (dostęp 15.11.2022).

⁷ <https://artsintegration.com/what-is-steam-education-in-k-12-schools> (dostęp 15.11.2022).

⁸ <https://artsintegration.com/what-is-steam-education-in-k-12-schools> (dostęp 15.11.2022).

Wzorujemy się na innych, którzy już stosują takie rozwiązania, modyfikujemy je, wykorzystujemy elementy koncepcji zarządzania ze świata biznesu, takich jak np. **re-engineering**, przystosowujemy je do warunków szkolnych, wykorzystując najnowszą wiedzę o stylach i strategiach nauczania – uczenia się. Organizujemy procesy edukacyjne (zarządzanie procesowe), skupiając się na potrzebach uczniów, nauczycieli, rodziców (zarządzanie marketingowe) w oparciu o najnowsze badania naukowe dotyczące edukacji. Ktoś już to zrobił przed nami.

Reengineering – potocznie bywa nazywany idealną wizją firmy. Reengineering to fundamentalne przemysłenie od nowa i radykalne przeprojektowanie procesów w firmie, prowadzące do dramatycznej (przetomowej) poprawy osiągniętych wyników.⁹

Możemy wykorzystać rozwiązania metodologii STEAMowej edukacji, pracować metodą projektu edukacyjnego, rozwijać kompetencje kluczowe (w szczególności kreatywność i innowacyjność oraz przedsiębiorczość uczniów), wykorzystując m.in. pomoce dydaktyczne z programu *Laboratoria Przyszłości*.

Tworzymy **strefy** w przestrzeni szkolnej, np.:

1. Skupienie się
2. Uczenie się
3. Dzielenie się wiedzą
4. Przyłączanie się.¹⁰

Interesujące przykłady dobrych praktyk – w tym przemawiające do wyobraźni zdjęcia innowacyjnych rozwiązań – znajdziemy w publikacji *Zmiana (w) przestrzeni edukacyjnej. Dobre praktyki architektoniczne i funkcjonalne z warszawskich szkół i przedszkoli* autorstwa Małgorzaty Leszko, Agnieszki Czachowskiej i Alicji Pacewicz, dostępnej nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/wfjzp>.

Tożsamość szkoły/placówki a wizerunek – co nas wyróżnia na rynku usług edukacyjnych

Tożsamość szkoły to zespół cech odróżniających ją istotnie od innych.

Wizerunek szkoły (*image*) to wyobrażenie o niej istniejące w jej otoczeniu. Zbiór pozytywnych skojarzeń wywołanych np. nazwą szkoły, logotypem itp.¹¹

Tożsamość i wizerunek szkoły mogą być takie same, gdy otoczenie odbiera szkołę dokładnie tak, jak chciałaby być widziana.

Tożsamość firmy usługowej tworzy m.in. 5 „P”, czyli mieszanka marketingowa:

- **produkt** (*product*) – strategia produktu/usługi, np. jakość usługi edukacyjnej, relacje międzyludzkie, atmosfera, system identyfikacji wizualnej itp.
- **dystrybucja** (*place*) – strategia dystrybucji – miejsce dostępu, lokalizacja, wygoda nabycia usługi
- **cena** (*price*) – strategia ceny, czesne (szkoły prywatne), składki (szkoły publiczne)
- **promocja** (*promotion*) – strategia promocji – komunikacja
- **ludzie** (*people*) – w każdej firmie pracują ludzie i to oni są istotnym fundamentem budowy wartości firmy. W tym elemencie istotne też jest nastawienie na potrzeby klienta.¹¹

Budowanie wizerunku szkoły – filary (przykłady):

- wysoki poziom dydaktyczny
- skuteczność wychowawcza
- tradycja
- kultura organizacyjna
- dobra baza, architektura zewnętrzna i wewnętrzna szkoły
- szkolny teatr, koła zainteresowań, galeria plastyczna, fotograficzna, własna gazetka, aktywna strona internetowa, otwartość na wielokulturowość, projekty unijne – obszary szkolnego życia, dni otwarte szkoły
- dyrektor profesjonalista i lider na czele kompetentnego, otwartego na zmiany i chętnego do działania zespołu.

Wizerunek szkoły tworzą jej absolwenci, którzy powinni wyróżniać się swoją postawą i stylem życia oraz dobrze orientować się w świecie wartości i dokonywać słusznych wyborów. Jeśli mają wysokie kompetencje i jednocześnie są życzliwi wobec ludzi, tworzą pozytywny wizerunek szkoły.

TOŻSAMOŚĆ + WIZERUNEK = REPUTACJA

Rys. Reputacja szkoły (opracowanie własne)

Wizerunek szkoły jest jednym z istotnych czynników przewagi konkurencyjnej na rynku edukacyjnym.

Prawidłowe zarządzanie wizerunkiem gwarantuje, że zachowania rynkowe firmy/szkoły stają się bardziej

9 A. Jachnis, J. F. Terelak, *Psychologia konsumenta i reklamy*, Wyd. Branda, Bydgoszcz 1998.

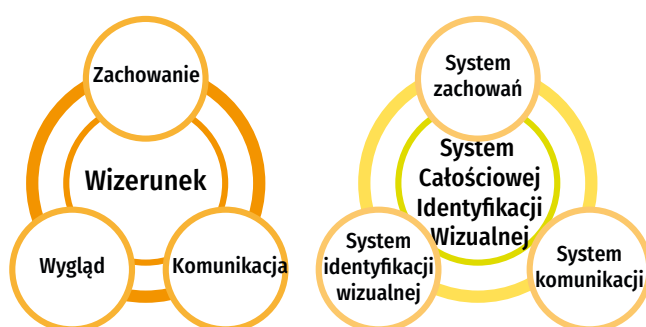
10 M. Polak, *Przestrzeń fizyczna i architektoniczna przestrzeń edukacji*, Otwieramy szkołę t. 1, Eduspecies, Warszawa 2016.

11 Ph. Kotler, *Marketing – analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Wyd. Gebthner & Ska, Warszawa 1995.

czytelne (a nawet oczywiste) dla jej otoczenia. Wizerunek szkoły powinien zmierzać w kierunku instytucji nowoczesnej, zorientowanej na rzeczywiste potrzeby uczniów, kształcącej kreatywność, odpowiednie postawy i kompetencje społeczne, czyli realizować prosty schemat typowych elementów składowych wizerunku.

Dyrektor – przywódca edukacyjny patrzy nieco dalej: zarządza strategicznie, a dbając o reputację szkoły, tworzy spójny System Całościowej Identyfikacji.

Wizerunek a CI – kluczowe elementy zarządzania systemami całościowej identyfikacji

Rys. Prosty schemat – typowe elementy (opracowanie własne) Rys. Pożądaný schemat – system CI (opracowanie własne)

Zalety całościowej identyfikacji:

Wyróżnianie wśród konkurencji – obejmuje wszystkie działania zmierzające do przekazania odbiorcy czytelnej informacji na temat wartości, zdarzeń, osób i rzeczy celowych z punktu widzenia funkcjonowania przedsiębiorstwa/szkoły.

Zdefiniowanie wartości i pozycji na rynku – działania wizualne eksponują te wartości, które jednoznacznie po-

zwalają określić styl, charakter i miejsce firmy na rynku oraz umożliwiają odbiorcy jej bezbłędną identyfikację.

Identyfikacja pracowników do realizacji wspólnej wizji i celów – działania wizualne stanowią ważny element kultury firmy; opracowane symbole i przyjęty system zachowań manifestują tożsamość firmy, tworząc jej emocjonalną wartość; realizacja programu CI jednoczy pracowników wokół wspólnej idei i sprawia, że utożsamiają się z misją.

Standaryzacja działań wizualnych związanych z wyrażeniem siebie – pozwala na otrzymanie spójnego i jednoznacznie określonego oblicza zgodnego z przyjętą strategią, **jednolite zasady wprowadzają harmonię i porządkują skomplikowanie struktury organizacyjnej**, narzędzia standaryzacji stanowią przewodnik dla osób zaangażowanych w realizację CI.¹²

Realizacja Całościowej Identyfikacji jako systemu – jaki będzie mój kolejny krok?

Jakość świadczonych usług edukacyjnych to jest to, co zadawała, zachwyca uczniów (uczestników procesu edukacyjnego) i ich rodziców.

Zapraszam na szkolenie online pt. Szkoła oczami otoczenia – Identyfikacja Całościowa a przestrzeń STEAMowa, które odbędzie się 22 lutego 2023 r.

Zachęcam również do zapoznania się z innymi propozycjami z oferty szkoleniowej Pomorskiego Centrum Edukacji w Gdańsku na okres styczeń-marzec 2023 r., zamieszczonymi pod adresem: <https://tiny.pl/9glmd>.

¹² Kreowanie wizerunku przedsiębiorstwa, UG, Gdańsk, <https://notatek.pl/calosciowa-identyfikacja-firmy> (dostęp 16.11.2022).

Jak rozwijać myślenie matematyczne. Poradnik

Matematykę nie bez powodu uważa się za królową nauk. Jej wysoki status wynika z tego, że jest ona zbiorem reguł i zasad pozwalających opisać świat i aktywność człowieka. Chodzi zatem o wiedzę i o umiejętności niezbędne dziecku do funkcjonowania wśród innych ludzi. Skoro rzeczywistość podlega ciągłym i szybkim zmianom, tym ważniejsza okazuje się koncentracja na dziecku postrzeganym jako indywidualność: z własnym tempem rozwoju i indywidualnych możliwościach uczenia się. Nauczyciel powinien wspierać dziecko w twórczych działaniach i w budowaniu postawy otwartości na świat. Takie zadanie wymaga świadomego motywowania podopiecznych do bycia twórczym. Ten poradnik [dostępny nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/wqxpq>], przygotowany z myślą o edukacji przebiegającej zgodnie z potrzebami i możliwościami jej odbiorców, uatrwia i uatrakcyjnia codzienną praktykę dydaktyczną na lekcjach dotyczących matematyki. Staje się to tym cenniejsze, że – jak ustalono – połowa uczniów przychodzi do szkoły podstawowej jako uzdolnieni matematycy, tyle że w toku edukacji ten talent zostaje zaprzepaszczone. Zmiana podejścia do szkolnej matematyki przysłuży się wszystkim: nie tylko nauczycielom oraz ich uczniom, lecz także całemu społeczeństwu.

źródło: www.ore.edu.pl

BADANIA I ANALIZY

Fake newsy i EWD

Magdalena Urbaś,
nauczyciel-konsultant ds. biologii i przyrody

Jesienią, jak co roku, na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej pojawiły się najnowsze wskaźniki edukacyjnej wartości dodanej (EWD).

Wskaźniki EWD funkcjonują w przestrzeni publicznej już od wielu lat – początkowo publikowane dla gimnazjów, później także dla szkół ponadgimnazjalnych. Gimnazja zniknęły z edukacyjnego krajobrazu, jednak należy pamiętać o istnieniu i publikowaniu wskaźników EWD dla techników oraz liceów. W 2023 r. uzyskaliśmy dostęp do trzyrocznikowych wskaźników obejmujących także efekty ostatniego egzaminu maturalnego: 2020-2022.

Wskaźniki są udostępniane publicznie i każda osoba dysponująca dostępem do internetu może je sprawdzić oraz analizować. Wskaźniki niosą informacje cenne w szczególności dla szkół, ale przydatne również dla innych podmiotów zajmujących się oświatą, np. wydziałów edukacji w powiatach oraz prasy.

Pomimo wieloletniej historii wskaźnika EWD oraz dostępności bogatej literatury poświęconej jego interpretacji, w przestrzeni publicznej wciąż pojawiają się przypadki niewłaściwego wykorzystania danych dot. edukacyjnej wartości dodanej. Błędy wynikają najczęściej z braku zrozumienia, czym są wskaźniki EWD, jak powstają i w jakim celu je stworzono. Od takich wpadek nie są wolne media.

Przykładem błędnego wykorzystania wskaźników EWD jest artykuł zamieszczony na początku listopada 2022 r. na jednym z pomorskich portali informacyjnych. Już we wstępie znajdziemy błędną informację: *Czym dokładnie jest EWD i które trójmiejskie licea znalazły się na podium rankingu? Sprawdźcie!* – tymczasem EWD nie pozwala na tworzenie rankingu szkół.

Na przedstawionej w artykule liście znalazło się 9 trójmiejskich liceów. II Liceum Ogólnokształcące w Sopocie miało zająć miejsce nr 5, opatrzone tę informację dopiskiem: *EWD 5,4*. Sprawdźmy zatem te dane u źródła, czyli na stronie internetowej www.ewd.edu.pl.

Korzystając z wyszukiwarki dostępnej na ww. stronie, otrzymujemy obraz pozycji szkoły w postaci elipsy. Jeśli chcemy sprawdzić tabelę danych liczbowych, najpierw zobaczymy ostrzeżenie:

Zasady interpretacji wykresów

Oświadczam, że zapoznałem się z zasadami interpretacji wykresów i wiem, że oszacowania punktowe średniego wyniku egzaminacyjnego i EWD mogą być wykorzystywane do porównywania szkół tylko z uwzględnieniem przedziałów ufności.

Anuluj

Zgadzam się

Źródło: <https://ewd.edu.pl/wskazniki/matura/porownywarka-szkol> [dostęp 21.11.2022]

To ostrzeżenie najwyraźniej zignorowano, tworząc ranking szkół. Dopiero po akceptacji ostrzeżenia uzyskujemy dostęp do tabel z danymi:

Dane za lata		2020-2022
EWD – przedmioty matematyczno-przyrodnicze	górną granicę prz. ufności	2.6
	oszacowanie punktowe	1.5
	dolną granicę prz. ufności	0.4
Średni wynik egz. – przedmioty matematyczno-przyrodnicze	górną granicę prz. ufności	110
	oszacowanie punktowe	108.5
	dolną granicę prz. ufności	107
Liczba uczniów	328	ogółem

Źródło: <https://ewd.edu.pl/wskazniki/matura/porownywarka-szko/> [dostęp 21.11.2022]

Dane za lata		2020-2022
EWD – przedmioty humanistyczne	górną granicę prz. ufności	5.4
	oszacowanie punktowe	3.9
	dolną granicę prz. ufności	2.3
Średni wynik egz. – przedmioty humanistyczne	górną granicę prz. ufności	111.3
	oszacowanie punktowe	109.7
	dolną granicę prz. ufności	108
Liczba uczniów	328	ogółem

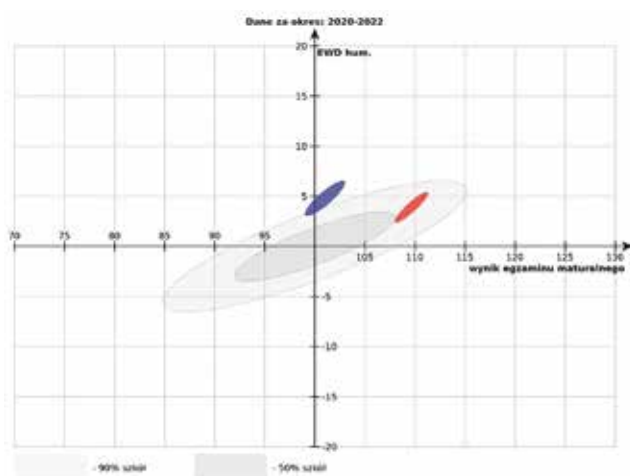
Źródło: <https://ewd.edu.pl/wskazniki/matura/porownywarka-szkol> [dostęp 21.11.2022]

Skąd zatem w artykule informacja o wskaźniku EWD = 5,4? Możemy postawić hipotezę, że dodano wartości: oszacowania punktowego EWD dla przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (1,5) i oszacowania punktowego dla przedmiotów humanistycznych (3,9). Wówczas faktycz-

nie uzyskujemy wynik 5,4. Jest jednak pewien szkopuł: tych wartości nie sumuje się. Wskaźniki EWD dla przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych należy rozpatrywać odrębnie. Dodatkowo nie ma sensu porównywanie oszacowań punktowych.

Na liście zamieszczonej w artykule na miejscu 4. znalazło się LO nr 1 w Sopocie. Czy wobec tego LO nr 1 ma wyższe EWD LO nr 2? Co w rzeczywistości wynika z zestawienia obu szkół? W tym celu należy porównać pozycje elips reprezentujących obie placówki względem osi pionowej.

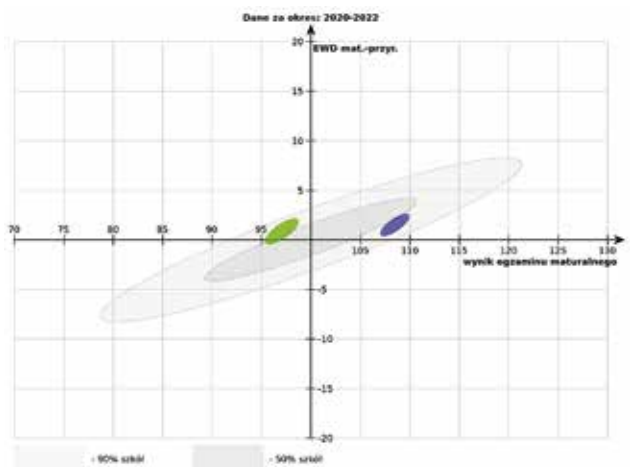
Dla przedmiotów humanistycznych uzyskujemy następujący obraz:

Źródło: <https://ewd.edu.pl/wskazniki/matura/porownywarka-szkol> [dostęp 21.11.2022]

Niebieskim kolorem oznaczono LO nr 1, czerwonym – LO nr 2. EWD obu szkół jest podobne, nie można ocenić, które z nich jest wyższe, chociaż same wyniki egzaminu różnią się znacząco (zob. oś pozioma).

A jaki obraz otrzymamy dla przedmiotów matematyczno-przyrodniczych?

Źródło: <https://ewd.edu.pl/wskazniki/matura/porownywarka-szkol> [dostęp 21.11.2022]

Tym razem LO nr 1 reprezentuje zielona elipsa, a LO nr 2 – niebieska.

Wynik porównania jest bardzo podobny, jak dla przedmiotów humanistycznych. Wyraźnie inne są rezultaty egzaminów (oś pozioma) absolwentów obu placówek, ale nie można stwierdzić, że EWD jednej szkoły jest wyższe niż drugiej (oś pionowa). Jeśli przyjrzymy się pozycji obu elips na osi pionowej, to istnieje ich obszar wspólny, co oznacza zazębiające się przedziały ufności. Ważną zasadą w interpretacji i porównaniach wskaźników EWD między szkołami jest porównanie i nakładanie na siebie całych obszarów wyznaczanych przez elipsy. Nie ma tutaj znaczenia, jakie są położenia środków elips. O tym właśnie mówi ostrzeżenia widoczne na stronie EWD, przypomnijmy je:

Oświadczam, że zapoznałem się z zasadami interpretacji wykresów i wiem, że oszacowanie punktowe średniego wyniku egzaminacyjnego i EWG mogą być wykorzystane do porównania szkół tylko z uwzględnieniem przedziałów ufności.

Obszar, który obejmuje elipsa, to właśnie ów wspomniany powyżej przedział ufności.

Zatem ranking przedstawiony w omawianym artykule nie przedstawia żadnej wartości informacyjnej ani dla szkół w nim uwzględnionych, ani dla czytelnika, kimkolwiek on jest.

Opisana sytuacja powinna być zachętą i utwierdzeniem w konieczności krytycznej analizy informacji pojawiających się w mediach. Ta kompetencja należy do katalogu kluczowych i warto ją rozwijać przez całe życie.

Komplet informacji na temat samych wskaźników EWD, metod ich interpretacji i wykorzystania w praktyce szkolnej znajdziemy na stronie internetowej www.ewd.edu.pl. Są tam zamieszczone informacje źródłowe oraz rzetelne publikacje na temat wskaźników EWD, umożliwiające osobom zainteresowanym samodzielne zdobywanie i pogłębianie wiedzy. W następnym roku szkolnym uzyskamy dostęp do wskaźników EWD przygotowanych już według znowelizowanego modelu, zatem warto śledzić informacje pojawiające się w ww. serwisie internetowym. Przypomnijmy, że dostęp do strony poświęconej EWD jest także możliwy poprzez witrynę Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, <http://cke.gov.pl>.

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku systematycznie umożliwia nauczycielom i dyrektorom z naszego regionu udział w szkoleniach poświęconych wskaźnikom edukacyjnej wartości dodanej – w ostatnich latach są to webinaria. Nauczycieli i dyrektorów zainteresowanych indywidualnymi konsultacjami na temat EWD zapraszam do kontaktu: magdalena.urbas@pcen.gda.pl, tel. 58 34 04 122.

KAPP – nowe narzędzia do diagnozy psychologicznej na potrzeby edukacji

Tomasz Knopik

Instytut Badań Edukacyjnych oraz SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny przygotowali zestaw narzędzi do diagnozy funkcji poznawczych pod nazwą KAPP – Kompleksowa Analiza Procesów Poznawczych. Aktualnie są one dystrybuowane do wszystkich poradni psychologiczno-pedagogicznych w Polsce. Odbywają się również działania szkoleniowe skierowane do diagnostów.

Prace nad tworzeniem narzędzi diagnostycznych oraz materiałów wspierających edukację dzieci i młodzieży trwały ponad cztery lata, a w ich efekcie powstały:

- bateria KAPP, w skład której wchodzi aplikacja komputerowa zawierająca testy, kwestionariusze i skale obserwacyjne do badania funkcji poznawczych (percepcja, pamięć, myślenie, uwaga, język) – przeznaczona dla psychologów;
- zestaw 11 podręczników zawierających informacje dla diagnostów, jak prowadzić samo badanie oraz w jaki sposób wykorzystać otrzymane wyniki w planowaniu wsparcia edukacyjno-specjalistycznego;
- zestaw ponad 700 materiałów postdiagnostycznych: poradników, scenariuszy zajęć, gier dydaktycznych, kart pracy, prezentacji, ulotek, arkuszy obserwacyjnych, poradników itp. przeznaczonych dla specjalistów, rodziców i nauczycieli jako materiały wspierające rozwój dzieci i młodzieży w obszarach diagnozowanych baterią KAPP.

KAPP pozwala określić mocne i słabsze strony w funkcjonowaniu poznawczym uczniów, a tym samym zidentyfikować potencjalne czynniki ułatwiające lub utrudniające uczenie się. Istotnym walorem tego zestawu narzędzi jest możliwość realizacji badania zarówno z wykorzystaniem kompletu testów, jak i w oparciu o konkretny obszar lub podobszar (np. mowa lub pragmatyka/fonologia), a nawet pojedynczy test.

Zalety KAPP to przede wszystkim:

- realizacja kompleksowego modelu diagnozy psychologicznej poprzez uzupełnienie procesu rozpoznania o działania postdiagnostyczne;
- dostępność norm dla wybranych grup uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (np. z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, z ponadprzeciętnym potencjałem intelektualnym, z zaburzeniami komunikacji językowej);

- zgodność ze standardem WCAG na poziomie AA (dostępność dla osób ze specjalnymi potrzebami – zapisy zawarte w Ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami); ponadto dodatkowe funkcjonalności dla grup uczniów z określonymi trudnościami (np. tłumaczenia instrukcji na język obcy dla uczniów z doświadczeniem migracji, tłumacz języka migowego dla uczniów niesłyszących lub specjalne rozwiązania dla uczniów niewidzących);
- możliwość odniesienia wyników danej osoby do norm (porównanie do standardu wykonania w grupie odniesienia) oraz standardu indywidualnego wykonania (analiza intraprofilowa);
- bezpłatny dostęp do narzędzi (docelowo poprzez platformę wsparcie.gov.pl);
- odniesienie do Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia ICF (możliwość generowania profilu podstawowego i szczegółowego z wykorzystaniem następujących funkcji: uwagi, pamięci, percepcyjnych, myślenia i językowych);
- pełna standaryzacja warunków badania, minimalizująca błędy po stronie diagnosty;
- automatyczne obliczanie wyników w module wynikowym, redukujące niebezpieczeństwo błędów obliczeniowych i oszczędzające czas diagnosty przeznaczony na samodzielne odnoszenie się do kluczy i generowanie wskaźników liczbowych (na poziomie zarówno wyników surowych, jak i przeliczonych).

Wszystkie narzędzia diagnostyczne spełniają podstawowe kryteria psychometryczne oraz zostały skonsultowane w wieloetapowych badaniach fokusowych z udziałem specjalistów zatrudnionych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Zestaw KAPP pozwala zdobyć informacje na temat poznawczych uwarunkowań efektywności uczenia się dzieci i młodzieży, a tym samym stanowi jeden z instrumentów wspierających działania nauczycieli, psychologów oraz pedagogów w poszerzaniu dostępności polskiej szkoły (zwiększanie efektywności procesu uczenia się – nauczania). Należy jednak podkreślić, że aplikacja nie generuje automatycznie części dotyczącej interpretacji wyników, a jedynie profile i zestawienia wyników odniesione do norm i kodów oraz kwalifikatorów ICF. To diagnosta, dokonując krytycznej syntezy zebranych danych z różnych źródeł, w tym narzędzi KAPP, samodzielnie przygotowuje interpretację. Ocena funkcjonalna zakłada konieczność odniesienia wyników do indywidualnego sposobu funkcjonowania podmiotu, dlatego żaden algorytm nie zastąpi kompetencji diagnostycznych specjalisty.

W opracowanych materiałach specjaliści oraz nauczyciele i wychowawcy mogą również znaleźć narzędzia zaprojektowane do monitorowania postępów uczniów z różnymi stopniami niepełnosprawności intelektualnej, jak i dodatkowe testy przeznaczone dla uczniów z ponadprzeciętnym potencjałem poznawczym: *Asocjacje słowne* oraz *Rozumowanie w kontekście*. Z myślą o rodzicach powstały poradniki, które pokazują, w jaki sposób można wspierać rozwój poznawczy dzieci – np. z doświadczeniem migracji lub z zaburzeniami komunikacji językowej – oraz pozwalają lepiej zrozumieć charakter doświadczanych przez nich trudności.

Produkty projektu zostały opracowane przez Instytut Badań Edukacyjnych w partnerstwie z SWPS Uniwersytetem Humanistycznospołecznym w ramach dofinansowania UE ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Kompleksowa Analiza Procesów Poznawczych Bateria testów komputerowych KAPP_A i kwestionariuszy KAPP_S dla dzieci i młodzieży z: ponadprzeciętnym potencjałem poznawczym, dysleksją, ADHD

Tomasz Knopik, Grażyna Krasowicz-Kupis, Anna Błaszczak, Magdalena Kochańska,
Magdalena Luniewska-Etenkowska, Beata Papuda-Dolińska, Katarzyna Wiejak, Piotr Zieliński,
Magdalena Kaczmarek, Grzegorz Sędek

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Tomasz Knopik – doktor psychologii, specjalista w zakresie diagnozy i wspomagania rozwoju dzieci wybitnie zdolnych; adiunkt w Instytucie Psychologii UMCS, ekspert w Instytucie Badań Edukacyjnych; autor lub współautor narzędzi diagnostycznych ukierunkowanych na identyfikację zasobów uczniów z ponadprzeciętnym potencjałem intelektualnym; autor ok. 50 publikacji dotyczących psychopedagogiki zdolności, inkluzji oraz kompetencji emocjonalno-społecznych dzieci i młodzieży.

TIK W SZKOLE

Let's PLAY! Game Based Learning – (nie)zwykła edukacja

oprac. Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel-konsultant PCEN ds. edukacji języków obcych,
na podstawie materiałów projektowych

Celem projektu *Let's PLAY! Game Based Learning – (nie)zwykła edukacja*, realizowanego przy wsparciu finansowym Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach Funduszy EOG, jest popularyzacja grywalizacji i uczenia się opartego na grach w polskim systemie oświaty. W ramach projektu zostały opracowane 3 innowacyjne gry dla dzieci i młodzieży z elementami grywalizacji oraz game-based-learning: *Dzyń! Dzyń! Podano do stołu* (dla edukacji wczesnoszkolnej), *Wild Freak Farm* (dla klas IV-VIII szkoły podstawowej) oraz *MatLajf* (dla szkół ponadpodstawowych). Przeprowadzono również 3 webinary, podczas których uczestnicy mogli dowiedzieć się, jakie kompetencje są kształcone poprzez poszczególne gry, jak przebiega rozgrywka, jakie treści z podstawy programowej są realizowane, a także jak można modyfikować omawiane gry. Nagrania i prezentacje z webinarów, a także gry w wersji elektronicznej są dostępne nieodpłatnie pod adresem: <https://grywzskole.com>.

Dzyń! Dzyń! Podano do stołu

Czy chcecie poczuć się jak prawdziwi szefowie kuchni? Zbierać produkty, kupować potrzebny sprzęt i serwować zdrowe potrawy? Jeżeli tak, to ta gra jest dla Was!

Kto zostanie najlepszym kucharzem? Kto zdobędzie tytuł szefa kuchni? Kto wykaże się przy tym najlepszą strategią?

Zostańcie kucharzami i zmierzcie się z wyzwaniem przygotowania zdrowych potraw, przekąsek i napojów zgodnie z przepisami członków Waszych rodzin. Czekają na Was 3 warianty gry o różnych poziomach trudności. Każdy wariant to awans zawodowy – od samodzielnego KUCHARZA (CUISINER) od SZEFEA KUCHNI (CHEF DE CUISINE). W grze spotkacie między innymi ciotkę Grażynę i Różę, poznacie babcię Marzenę i dziadka Kazimierza. Z pewnością przypadną Wam do gustu przepisy wujka

Huberta i Michaliny. Dowiedcie się, co można zrobić z brzoskwiń, rzeżuchy i jak wykorzystać prażony słonecznik. Czy podejmiecie wyzwanie?

W kuchni zmieści się: 2-5 graczy lub 2-4 zespoły dwuosobowe.

Wild Freak Farm

Zwierzęta puciekwały z farm! Musicie udać się na swoje farmy i zebrać ilość zwierząt zgodną z waszą specjalizacją. Nie jest to jednak takie proste, bo w trakcie gry będą działy się różne wydarzenia, które wpłyną na wasze farmy i zwierzęta, które się na nich znajdują. Każde zwierzę jest także zupełnie inne, niektóre bronią siebie, a inne będą się zjadać i przeganiać. Musicie rozważnie korzystać z akcji, ponieważ niektóre będą miały wpływ tylko na waszą farmę, a inne – na wszystkich. Czasami jednak warto poświęcić jakieś zwierzęta, żeby zrobić na farmie miejsce na te, które potrzebne Wam są do zwycięstwa. Wygra tylko jeden specjalista!

Wild Freak Farm to wieloosobowa, rywalizacyjna, strategiczna gra karciana, którą można wykorzystać na lekcji, na przerwie, podczas „luźnych” zajęć. Przy okazji rozgrywki gracze mają możliwość przyswojenia cennych informacji dotyczących świata zwierząt.

W grę może grać jednocześnie 2-5 graczy.

MatLajf

WOKÓŁ NAS

W klasie siła! Dołącz do Drużyny

Dominika Flis-Siwek

Do czego mi się to przyda w życiu? Po co mam to robić? A gdyby tak, przez wciągającą rozgrywkę, uświadomić uczniowi, że obliczenia i wzory, z którymi ma do czynienia na lekcjach matematyki, mają odniesienie do rzeczywistości, która go otacza?

Gra MatLajf stawia graczy w obliczu różnych problemów praktycznych, których rozwiązanie możliwe jest dzięki zastosowaniu matematyki. Wcielają się w role leśników, gospodarzy, przedsiębiorców czy radnych miasta i podejmują różne działania na przypisanym sobie terenie, a ich realizacja wymaga współpracy z sąsiadami, godzenia czasem sprzecznych interesów i rozwiązywania sporów jak w realnym życiu.

Gracze rozwiązują zróżnicowane pod względem trudności matematyczne zadania tekstowe, ale też przy pomocy pantomimy czy opisu słownego muszą przedstawiać podstawowe pojęcia matematyczne, co wprowadza element ruchu i wywołuje uśmiech.

Mogą również planować strategie swoich działań zależnie od aktualnej sytuacji na planszy-mapie i własnych możliwości a całość sprawia, że rozwiązywanie zadań matematycznych nabiera nowego wymiaru.

W grę może grać jednocześnie 8-12 graczy.

Semestr zimowy powoli dobiega końca. Wielu nauczycieli zmierzyło się już z nowymi wyzwaniami, takimi jak np. zmiana miejsca pracy, nowa klasa czy nawet nowy przedmiot do nauczania.

Praca z uczniami wymaga cierpliwości, zapędu i nieustannej kreatywności. Nauczycielu, jeśli brakuje Ci pomysłu na semestr letni, chcesz wprowadzić nowy powiew inspiracji dla swoich uczniów lub po prostu lubisz innowacyjne metody nauczania, ten artykuł jest dla Ciebie.

Co czwartemu 12-latkowi często towarzyszy poczucie, że wszystko robi źle. Co trzeci uczeń kl. VI nie ma wcale lub ma bardzo niewiele okazji do współpracy ze swoimi rówieśnikami. Blisko trzy czwarte młodych ludzi w Polsce uważa, że nie ma wpływu na sytuację w kraju, w którym żyje¹. Analizując te dane, możemy zobaczyć, że programy społeczne – takie jak PROJEKTOR – mają niezwykle dużą przestrzeń do działania.

Zgodnie ze znanym afrykańskim przysłowiem, *potrzeba całej wioski, aby wychować dziecko*. **Statystyki przytoczone powyżej pokazują, że potrzebujemy całej Drużyny: studentów, nauczycieli, ekspertów i partnerów, aby mieć wpływ nie tylko na jedno dziecko, ale na całą klasę!** Uczniowie potrzebują uwierzyć w swoje możliwości, poczuć, że to w porządku mieć

¹ Źródła danych: Raport RPD Ogólnopolskie badanie jakości życia dzieci i młodzieży w Polsce (2021 r.), Raport Stowarzyszenia DEMAGOG Problem fake news w Polsce (2019 r.), Raport CBOS Młodzież 2018 (2019 r.).

Fot. Archiwum PROJEKTORA

własne zdanie i pomysły, a także doświadczyć, że współpraca ma ogromną wartość i pomaga przejść od pomysłu do działania.

Nadchodzący semestr może być doskonałą okazją do zbudowania pozytywnego doświadczenia w życiu swoich uczniów. W styczniu 2023 r. ruszy **rekrutacja klas ze szkół podstawowych do Warsztatów z PROJEKTOREM**. Warsztaty te są projektem stworzonym po to, aby pokazać dzieciom, w jaki sposób mogą stawiać czoła współczesnym wyzwaniom świata. Klasa razem z wolontariuszem szuka rozwiązań, jak uczynić swoją klasę, szkołę, a niejednokrotnie nawet gminę lepszymi.

Warto w tym miejscu przypomnieć kilka najważniejszych zasad rekrutacji do Programu. Aby **dołączyć do Drużyny PROJEKTORA** i podarować swojej klasie bezpłatne zajęcia edukacyjne, **nauczyciel zgłaszający musi spełnić 3 proste warunki**. Po pierwsze, być nauczycielem uczącym w szkole, z której pochodzi zgłaszana klasa. Po drugie, zgłosić klasę IV-VII szkoły podstawowej. Po trzecie, uczyć w miejscowości do 20 000 mieszkańców. **Formularz zgłoszeniowy będzie aktywny od 7 stycznia 2023 r. na naszej stronie internetowej: www.projektor.org.pl**. Liczba miejsc jest ograniczona, dlatego nie warto czekać ze zgłoszeniem swojej klasy do ostatniej chwili.

Dzięki dołączeniu do Drużyny **PROJEKTORA nauczyciel otrzymuje szereg korzyści**. Są nimi m.in.: możliwość poznania nowych metod pracy z dziećmi, dołączenie do społeczności inspirujących się nawzajem nauczycieli, zwiększenie poczucia sprawczości wśród swoich uczniów czy nawet zmiany w ich myśleniu. W czasie semestru Program oferuje również webinary eksperckie oraz spotkania z nauczycielami, zarówno w formie stacjonarnej, jak i online. Ważną informacją jest to, że **Warsztaty z PROJEKTOREM** są zgodne z podstawą programową, a po ich zakończeniu nauczyciel otrzymuje osobisty certyfikat.

Warsztaty z PROJEKTOREM to cykl dwóch 4-godzinnych spotkań dla klas IV-VII szkoły podstawowej. Dzieci pod okiem wolontariusza pracują wokół bardzo ważnej dla **PROJEKTORA** tematyki: aktywności obywatelskiej. Wszyscy marzymy o wspierającym, troskliwym i działającym aktywnie społeczeństwie. Podczas **Warsztatów z PROJEKTOREM** prowadzący je studenci rozwijają trzy wybrane obszary, które szczególnie wpisują się we współczesną aktywność obywatelską. Są nimi: ochrona planety, świadomość medialna i szczęście osobiste. **Poprzez pracę warsztatową chcemy rozwijać w dzieciach kompetencje miękkie, takie jak: kreatywność, komunikacja, kooperacja i krytyczne myślenie.**

Żeby lepiej zobrazować działania Programu, wystarczy spojrzeć na podjęte przez uczniów działania. W jednej

ze szkół w województwie małopolskim młodzież razem z wolontariuszem stworzyła plakaty w programie graficznym, zapraszające dzieci i dorosłych mieszkańców swojej miejscowości do adoptowania psów z pobliskiego schroniska. Plakaty zawisły nie tylko w szkole, ale również w miejscowych wiejskich sklepach. W innej szkole klasa pracowała z wolontariuszem nad zaprojektowaniem i wykonaniem funkcjonalnego śmietnika do swojej sali. Dzieci zastanawiały się, jakie konkretnie śmieci będą do niego zbierane, jaką objętość powinien mieć pojemnik, a także które rodzaje śmieci są najczęściej wyrzucane w tej klasie.

Uczniowie nie tylko zyskali wiedzę na temat powyższych tematów, ale również doskonalili swoje praktyczne umiejętności. Te nietypowe zajęcia, gdzie wszystko przebiegało zupełnie inaczej niż na lekcjach, bardzo podobały się uczniom. To projekt, z którego czerpią obie strony. Nauczyciele dowiadują się o uczniach czegoś zupełnie nowego, czego nie są w stanie wychwycić na lekcjach. To bardzo przydatne do dalszej pracy z dziećmi.

Szkoła Podstawowa im. Józefa Blizińskiego w Bóbrce

Program PROJEKTOR to coś więcej niż zajęcia edukacyjne – to społeczność oraz przestrzeń do działania i bycie świadkiem wprowadzania małych zmian o wielkim znaczeniu. Nic dziwnego, że od 18 lat cieszy się pozytywną opinią zarówno wśród dzieci oraz młodzieży, jak i samych nauczycieli. Program stara się rozwijać

dziecięcą i studencką wrażliwość społeczną, umiejętność współpracy z rówieśnikami, samodzielność w definiowaniu problemów i tworzeniu rozwiązań oraz odwagę do realizacji pomysłów, wspierających szkolną i lokalną społeczność.

PROJEKTOR jest programem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanym przez Fundację Edukacyjną Przedsiębiorczości. Jest to program społeczny, łączący aktywnych studentów, otwartych i zaangażowanych nauczycieli oraz ekspertów w dziedzinie innowacyjnej edukacji, we wspólnym celu docierania do najmniejszych zakątków Polski z autorskimi projektami rozwojowymi dla dzieci i młodzieży. Jego misją jest inicjowanie spotkań studentów z uczniami z małych miejscowości. Przez nowe doświadczenia rozwijamy poczucie sprawczości oraz odpowiedzialności społecznej. Więcej informacji o programie: www.projektor.org.pl.

Dominika Flis-Siwek – absolwentka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego; od 2019 r. związana z organizacjami pozarządowymi; w Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości zajmuje się dobrym wizerunkiem oraz rekrutacją studentów i szkół do programu **PROJEKTOR**.

Konkurs *Poznaj Lokalnie, Promuj Globalnie*

Institut Badań Edukacyjnych zaprasza uczniów wszystkich szkół ponadpodstawowych do udziału w konkursie poświęconym tematyce społeczno-gospodarczej. Konkurs *Poznaj Lokalnie, Promuj Globalnie* skierowany jest do uczniów, którzy interesują się tematyką społeczno-gospodarczą oraz dobrze czują się w działaniach wymagających kreatywności i umiejętności plastycznych. Celem konkursu jest aktywizacja młodych ludzi i zachęcenie ich do zgłębiania informacji o regionie, z którego pochodzą

oraz rozwinięcie umiejętności poszukiwania, analizy i wykorzystywania zdobytych wiadomości. Jest to także dobra okazja do przygotowania się na wymagania obecnie stawiane na rynku pracy. Pracę na wybrany temat można wykonać w dowolnej technice, np.: film, animacja, komiks, grafika, projekt muralu, wzornictwo/design. Dla zwycięzców przewidziano cenne nagrody. Szczegółowe informacje dostępne są pod adresem: <https://tiny.pl/wd43x>.

źródło: www.ibe.edu.pl

Gwiżdże kaszubskie *Chcecie widzieć gwiazdkę?* – z wizytą w Szkole Podstawowej w Kowalach

Anna Flis

Kultura regionalna jest naturalną częścią składową kultury narodowej, jest to zespół dzieł artystycznych, wiedzy, norm i zasad występujących na pewnym regionie zamieszkiwanym przez dany naród.

Spotkanie z Gwiżdżami jest próbą propagowania kaszubskiej tradycji w celu uchronienia od zapomnienia naszego regionalnego dziedzictwa. Większość uczniów nie znała tego zwyczaju i z wielkim zaciekawieniem odbierała zarówno wystawę, jak i mini przedstawienie przybliżające obrzęd, odbywające się podczas lekcji plastyki. Na wystawie prezentowanej na szkolnym korytarzu umieściłam rekwizyty dla kolędników: larwy i maskary, a także szopkę bożonarodzeniową z liści kukurydzy i ze słomy, którą samodzielnie wykonałam. Całość została okraszona kolędami i pastorałkami, które przygotowała Marzena Krasowska. Przez tydzień przebiebrałyśmy się za kolędników i straszyłyśmy na szkolnych korytarzach. Chciałam w ten sposób nawiązać do kaszubskich tradycji chodzenia z szopką i do Gwiżdży, którzy już od adwentu odwiedzali domostwa. Adwent był czasem odpoczynku po jesiennych pracach polowych

oraz budowaniem relacji międzyludzkich – w długie jesienne wieczory całe rodziny i sąsiedzi spotykali się, aby rozmawiać, śpiewać i wspólnie wykonywać takie prace, jak: przędzenie, darcie pierza, łuskanie fasoli, tkanie czy przygotowanie unikatowych ozdób świątecznych ze słomy i sitowia... Był to czas przepiękny magią oraz symbolizmem.

Czas *szczodrych godów* to pora kolędowania. Uważano, że *gość w dom, to Bóg w dom*. Orszak przebierańców był chętnie przyjmowany, ponieważ nieśli ze sobą dobre życzenia: *zdrowia, szczęścia, pomyślności*, które były najlepszym prezentem dla domowników, ale trzeba było odwdziżyć się za to – zapłatą lub podarunkami.

Scenariusze są różne w zależności od regionu i bywają zmieniane co roku. Jest to opowieść o dawnych rdzennych tradycjach. Skład grupy kolędniczej jest różny, ale najczęściej występują:

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Gwiazdor – siedł na przedzie, niosąc drewnianą gwiazdę jako symbol gwiazdy betlejemskiej. Przepytywał dzieci z pacierza i sprawdzał, czy były grzeczne – takim rozdawał cukierki. Niegrzeczne dzieci straszył różgą.

Konik z ułanem – symbolizował zdrowie i urodzaj. Odgrywał harce, radosny galop i parskał.

Koza – symbolizowała urodzaj. Tu pała, skakała i bodła domowników, becząc przy tym głośno i domagając się datków (*bee, bee, bee, koza jeść chce*), straszyła rogami.

Bocian – symbolizował rychłe przyjscie wiosny i zwiastował dzieci w domu gospodarza. Podszczypywał dziobem dziewczęta za nogi (*kłe, kłe, kłe, jaka dziewczyna mnie chce?*), był psotnikiem i wyjadał z garnków.

Niedźwiedź – symbol witalności, siły i zdrowia. Był prowadzony na sznurku i straszył dzieci.

Dziad z babą – symbolizują biedę i nieporadność życiową. Kłóć się ze sobą, niezgrabnie tańczą. Baba zbiera do koszyka świąteczne smakołyki.

Kominiarz – symbolizował powodzenie, każdy chciał złapać go za guzik. Smarował dziewczęta sadzą, spraw-

Fot. Archiwum szkolne

dział komin, porządkował i wygarniał popiół z pieca. Za to oczekiwał zapłaty lub poczęstunku.

Diabeł – psotny purtek. Kłut widłami domowników, zjadał smakołyki i bałagan.

Śmierć – symbolizuje przemijalność życia. Straszyła kosą.

Żyd – oferuje zajęczą skórę lub zachwala i próbuje sprzedać maskary gospodarzowi.

Podczas zajęć uczniowie rysowali przebierańców lub wykonywali kukietkę. Dzięki takiemu projektowi

w szkole, gdzie nie ma języka kaszubskiego, uczniowie mogą doświadczyć kultury regionu, w którym mieszkają i utożsamiać się z nią.

Anna Flis – nauczyciel plastyki w Szkole Podstawowej w Kowalach, aktorka i rzeźbiarka; jej pasją jest rzeźba w drewnie, zdjęcia prac można zobaczyć w kwartalniku „Neony – Tożsamość”; wciąż poszukuje nowych metod pracy, które byłyby dla uczniów terapią przez sztukę.

Gramatyka bez nudy

Joanna Zastawna

Gramatyka, według opinii niektórych uczniów, jest nudna i niepotrzebna. Co więc zrobić, aby nauka gramatyki nie była nużąca i uciążliwa?

Przede wszystkim pokazać uczniom, że to, czego się uczą, naprawdę przyda im się w życiu codziennym. Znajomość gramatyki pomaga nam poprawnie się wyśławiać, bardziej precyzyjnie przelewać myśli na papier i lepiej rozumieć ojczysty język, wspiera też naukę języków obcych.

Na moich lekcjach języka polskiego staram się podchodzić do nauczania gramatyki na luzie, jak do zabawy, rozrywki umysłowej. Lubię prowadzić lekcje gramatyki na korytarzu szkolnym, boisku lub w pobliskim parku.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Gramatyczny spacer, podczas którego utrwalamy części mowy, a przy okazji dostarczamy uczniom sporą dawkę ruchu, łatwo zorganizować na korytarzu szkolnym. Rozkładamy kartki z nazwami części mowy, uczniowie spacerują, nauczyciel wymienia przykład, a uczniowie zatrzymują się przy odpowiedniej nazwie.

Fot. Archiwum szkolne

Zabawę na odgadywanie części mowy można przeprowadzić w sali lekcyjnej. Uczniowie siadają w kręgu z zapisanymi na kartce nazwami części mowy, a nauczyciel podaje wyraz i czeka na podniesienie odpowiedniej nazwy. Czasami uczniowie znajdują pod ławką przyklejoną karteczkę z nazwą części mowy i mają za zadanie podać przykłady, pytania bądź przypomnieć wszystkie poznane wiadomości na temat odkrytej części mowy. Potem uczniowie mogą z tych kartek ułożyć temat lekcji.

Na początku zajęć warto wykonać krótkie ćwiczenia z wykorzystaniem obrazków, zdjęć czy fragmentów filmów, które znajdziemy w Internecie. Wyświetlamy zdjęcie z panoramą gór, na którym mamy zapisany inspirujący cytat o życiu, przyjaźni, tolerancji itp., a następnie prosimy uczniów o nazwanie wszystkich części zdania.

Kiedy indziej na szkolnym boisku uczniowie – podzieleni na dwie grupy – ustawiają się w dwóch kolejkach. Nauczyciel podaje nazwę części mowy, a osoby, które stoją na czele grup, muszą podać słowo do niej pasujące. Ten, kto zrobi to jako pierwszy, może udać się na koniec kolejki. Wygrywa ta grupa, której członkowie jako pierwsi ustawią się w początkowej konfiguracji.

Uczniowie kl. IV w parku utrwalali wiadomości o poznanych częściach mowy. Inspiracją do wykonywanych zadań byli legendarni bohaterowie – Gormici. Na karcie pracy dopisywali wyrazy do pytań poszczególnych części mowy.

Te formy aktywności uczniów nie wymagają od nauczyciela większego przygotowania. Wiele z nich można wykorzystać jako rozgrzewkę, powtórkę, przerywnik w trakcie zajęć czy ćwiczenie utrwalające poznane zasady gramatyczne.

Uczniom, którym trudność sprawia zapamiętanie jakiejś zasady, proponuję rymowanki – same wchodzą do głowy:

*Jak? Gdzie? Kiedy? – to przysłówek:
ładnie, blisko, dziś. Dość słówek.*

Znajdziemy ich bardzo dużo w książce Witolda Gawdzika *Ortografia i gramatyka na wesoło*. Oprócz rymowanek warto pamiętać o różnego rodzaju ciekawostkach, dzięki którym nauka staje się barwniejsza, bliższa życiu. Anna i Józef Częściakowie proponują ich wiele w swojej książce *Gramatyka, co z głowy nie umyka*.

Uczniowie mogą przepisywać i zapamiętywać rymowanki w ruchu. Biegają z punktu A do punktu B, podbiegają do zapisanej rymowanki, zapamiętują ją i biegiem wracają do zeszytu, aby zapisać tekst.

Nie mogę tutaj nie wspomnieć o programie komputerowym Wydawnictwa GWO *Władcy Słów*, kompleksowo wspierającym naukę języka polskiego w kl. IV-VI szkoły podstawowej, a który na stałe zagościł na moich lekcjach. Znajdziemy tam ogrom interaktywnych zadań z gramatyki, które moi uczniowie bardzo lubią i w czasie realizacji których się nie nudzą.

A przecież o taką gramatykę zabiegam: gramatykę bez nudy. W końcu jej nauka to... rozrywka, zagadka, zabawa, w której możemy wspólnie uczestniczyć.

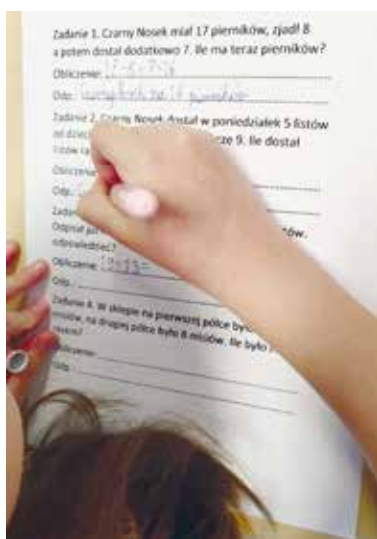

Joanna Zastawna – nauczyciel dyplomowany języka polskiego w Szkole Podstawowej w Wojanowie; współorganizatorka gminnych konkursów czytelniczych; współzałożycielka grupy teatralnej Majo; absolwentka IV edycji Pomorskiej Akademii Liderów Edukacji, koordynator sieci *Lajk dla języka polskiego*; uwielbia jesienne wędrowki po górach i wycieczki rowerowe.

Czarny Nosek bohaterem lekcji otwartej

Wioleta Krause

W ostatnim czasie miałam okazję przeprowadzać lekcję otwartą w kl. II. Zainspirowana licznymi szkoleniami w PCENie skupiłam się na całodziennym omawianiu lektury Janiny Porazińskiej *Pamiętnik Czarnego Noska*, stąd też celowo zaplanowana data: 25 listopada – Dzień Misia.

Fot. Archiwum szkolne

Całość działań czytelnie zaprojektowałam i umieściłam w prezentacji. Rozpoczęłam od przedstawienia w kilku zdaniach autorki lektury oraz różnych wydań książki, którą mieliśmy omawiać. Na rozgrzewkę dzieci wspólnie rozwiązały quiz sprawdzający, ile udało im się zapamiętać z lektury. Przypomniałam zasady i sens pracy w grupach, następnie za pomocą nakrętek podzieliłam klasę na 4 zespoły. Każdy otrzymał swoją listę kontrolną z poszczególnymi zadaniami, które należało odhaczać po ich wykonaniu. W pierwszej kolejności uczniowie uzupełniali zdania dotyczące treści.

Następnie układali w odpowiedniej kolejności punkty planu wydarzeń. Trzecim elementem były zadania matematyczne z Czarnym Noskiem. Zadanie czwarte polegało na odtworzeniu pokoju głównego bohatera w redakcji, gdzie odpisywał na listy dzieci. Uczniowie mieli do dyspozycji kartony, kartki, farby, plastelinę i inne materiały plastyczne. Następnie należało napisać pary rymujących się wyrazów nawiązujących do dwuwierszy wymyślanych przez misia. Dzień wcześniej w ramach zadania domowego, poprosiłam uczniów, aby na samoprzylepnych kartkach napisali trzy różne informacje o niedźwiedziu brunatnym. Te ciekawostki przydały się przy szóstym zadaniu, które polegało na zaznajomieniu się z wiadomościami oraz wyklejeniu nimi szablonu misia. Ostatnim elementem było wczucie się w ilustratora lektury i zaprojektowanie

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

postaci Czarnego Noska. W międzyczasie była słodka przerwa. W lekturze dzieci zapraszały misia na pierniki, ja natomiast poczęstowałam uczniów tymi ciastkami. Pojawiły się również zadania indywidualne dla dzieci: dokończenie rysunku niedźwiadka, wymienienie jego cech oraz praca techniczna – wykonanie sylwetki głównego bohatera z wykorzystaniem torebki śniadaniowej. Jako zadanie domowe dzieci miały napisać krótką notatkę z pamiętnika i wykonać do niej rysunek.

Zależy mi na tym, żeby zachęcić uczniów do czytania, zmotywować ich do sięgania po literaturę. Moim pomysłem na to jest ciekawy sposób omawiania lektur. Obserwuję, że w czasie wykonywania kolejnych zadań dzieci nie reagują na dzwonek, bo są tak zaangażowane w pracę. Toczą się dyskusje na temat tego, jak wyglądał redakcyjny pokój misia, np. gdzie umieścić fotel, na którym odpisywał na listy i jakie mógł mieć obrazy na ścianach. Cieszy mnie, gdy – chcąc udowodnić swoje racje – szukają informacji w książce. Tymczasem przed nami kolejna lektura...

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Wioleta Krause – nauczyciel mianowany edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także instruktor gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej w Szkole Podstawowej nr 2 im. Jana Heweliusza w Żukowie; organizatorka licznych projektów, aktywna uczestniczka międzynarodowych inicjatyw w ramach programu Erasmus+; inicjatorka szeregu akcji charytatywnych.

Podnoszenie świadomości ekologicznej oraz rozwijanie pasji do nauk ścisłych i technologii w ramach projektu PO WER *Edukacja ekologiczna i STEM kluczem do sukcesu* w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 12 w Gdańsku

Agnieszka Jackiewicz,
koordynator projektu

Przygoda naszych uczniów z projektem PO WER rozpoczęła się we wrześniu 2022 r. Było to nasze pierwsze doświadczenie z programem Ponadnarodowa mobilność uczniów (wyjazd zagraniczny) współfinansowanym z Europejskiego Funduszu Społecznego. Uczniowie z wielkim entuzjazmem przystąpili do procesu rekrutacyjnego, nadsyłając swoje formularze zgłoszeniowe, filmiki-autoprezentacje oraz biorąc udział w rozmowach kwalifikacyjnych.

Pierwsza szczęśliwa dziesiątka pojechała w październiku na mobilność do Grecji, do uroczej miejscowości Kavalá położonej nad Morzem Egejskim. Tydzień spędzony w tym pięknym miasteczku był niezwykle owocny. Uczniowie uczestniczyli w zajęciach z dziedziny STEM (*Science, Technology, Engineering, Mathematics* – nauki ścisłe, technologia, inżynieria, matematyka), dla większości z nich było to pierwsze tego typu doświadczenie. Ponieważ rośnie zapotrzebowanie na umiejętności w zakresie STEM, projekt miał za zadanie ułatwić młodym ludziom poruszanie się w stale zmieniającym się świecie pełnym nowych technologii. Wiedza z zakresu STEM i międzynarodowe doświadczenia wynikające z udziału w projekcie z pewnością okażą się bardzo ważne w przyszłej edukacji oraz na ścieżce kariery. Swobodne poru-

szanie się w cyfrowej rzeczywistości oraz nauka poprzez dociekanie i odkrywanie pozwoliły młodzieży lepiej zrozumieć współczesny świat i kształtować nowy świat przyszłości.

Podczas mobilności w Grecji uczniowie poznali realia pracy w zespole międzynarodowym oraz nawiązali kontakty z rówieśnikami z zagranicy. Poprzez poznawanie poszczególnych elementów i działania z mikrokontrolerami Arduino, młodzież poszerzyła swoje kompetencje o umiejętność używania fotorezystorów i budowania obwodów z ich pomocą. Ponadto, pogłębili swoje postrzeganie kultury kraju partnerskiego. W czasie pobytu w szkole mogli obejrzeć próbę parady organizowanej z okazji Greckiego Dnia Niepodległości.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Mieli okazję dotknąć świata antycznego poprzez wizytę w Muzeum Archeologiczne Kavali. Na wystawie zobaczyli różne przedmioty, rzeźby, obrazy oraz kolumny ze starożytnych czasów. Innym obiektem, jaki odwiedzili, było bardzo interesujące Muzeum Tytoniu. Podczas oprowadzania przewodnik opowiedział im o historii tytoniu i powiązaniu Kavali z tą rośliną. Oglądali również eksponaty związane z przetwarzaniem i transportem liści z każdego etapu rozwoju przemysłu tytoniowego. Z pewnością mobilność ta poszerzyła horyzonty uczestników oraz przyczyniła się do wzrostu ich kompetencji interpersonalnych, jak również kompetencji z zakresu nauk ścisłych.

Po zakończonej mobilności w Grecji, kolejna grupa dziecięciu uczniów wyjechała w listopadzie do malowniczej Granady w Hiszpanii. Celem wizyty w tym kraju było rozwijanie kompetencji kluczowych w oparciu o działania związane z ochroną środowiska, doskonalenie komunikacji w języku angielskim, poszerzanie wiedzy z zakresu szeroko pojętej kultury Europy, w tym szczególnie regionu Andaluzji, a także doskonalenie umiejętności pracy zespołowej. Uczniowie brali udział w zajęciach o tematyce ekologicznej oraz lekcjach języków obcych, a nawet w zajęciach wychowania fizycznego, zgodnie z przestaniem: w zdrowym ciele, zdrowy duch.

Podczas wycieczek kulturoznawczych młodzież miała możliwość zapoznania się z kulturą, architekturą i zwyczajami panującymi w Hiszpanii. Poprzez zabawy integracyjne oraz wycieczki kulturoznawcze poza szkołą i interakcje z uczniami z zagranicy, uczniowie rozwinęli swoje umiejętności również w zakresie kompetencji społecznych. W celu wzmocnienia kompetencji osobistych młodzież uczestniczyła w szeregu zabaw nieformalnych, takich jak drużynowe zajęcia sportowe, zabawy w grupach, gra miejska czy zabawy psychologiczne, wymagające konstruktywnego porozumiewania się w różnych międzynarodowych grupach, pracy zespołowej i negocjowania, okazywania tolerancji, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, a także zdolności tworzenia poczucia pewności i odczuwania empatii.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Dzięki uczestnictwu w projekcie uczniowie mieli okazję posługiwać się językiem angielskim w mowie i piśmie podczas wszystkich zajęć w szkole oraz poza nią (w tym również stosować w praktyce słownictwo specjalistyczne z dziedziny IT, STEM i ekologii), a także poznać podstawowe pojęcia i zwroty językowe krajów goszczących. Młodzież spędziła w obu krajach niezapomniane chwile, a także zdobyła wiele nowych i cennych doświadczeń, które z pewnością zawocują w przyszłości.

POMORSKA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

Język polski jest prosty! Zestawienie książek zakupionych w ramach Funduszu Pomocy obywatelom Ukrainy

oprac. Fryderyk Wojda, Zdzisława Pawełczak,
Wydział Udostępniania Zbiorów Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej
w Gdańsku

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Zestawienie zawiera książki mające pomóc uchodźcom z Ukrainy w przyswajaniu języka i kultury polskiej. Znajdują się tutaj zarówno materiały dydaktyczne potrzebne do nauki języka polskiego na różnych poziomach kształcenia, jak i ciekawe książki o kulturze polskiej, a także polskie tłumaczenia najnowszej literatury ukraińskiej. Mamy nadzieję, że taki wybór książek pomoże nauczycielom – zarówno tym polskim, jak i ukraińskim – w przygotowaniu zajęć edukacyjnych. Środki na zakup książek zostały pozyskane z Funduszu Pomocy obywatelom Ukrainy. Przypominamy, że czekamy na Państwa w bibliotece przy al. gen. J. Hallera 14 od poniedziałku do piątku w godz. 8.00-19.00 oraz w soboty w godz. 8.00-15.00.

Alfabet = Alfavit : včimosâ pisati pol'c'ki literi! / tekst Ryszard Popołek, tł. Olha Poshuruieva. Warszawa : Lira Publishing, 2022. ISBN 978-83-67084-73-4.

Sygn. 215071

Andruhovič, Ůrij Ęgorovič (1960-). Kochankowie Justycji : powieść parahistoryczna ośmiu i pół odcinkach / Jurij Andruhowycz, tł. Ola Hnatiuk, Katarzyna Kotyńska. Wrocław : Warstwy, 2019. ISBN 978-83-65502-90-2. **Sygn. 215113**

Andruhovič, Ůrij Ęgorovič (1960-). Rekreacje / Jurij Andruhowycz, przeł. Ola Hnatiuk, postł. „Diable harce w Czartopolu” Jerzy Jarzębski. Izabelin, Świat Literacki, 2005. ISBN 83-88612-82-4. **Sygn. 215120**

Bralczyk, Jerzy (1974-). Do domu !!! / Bralczyk Jerzy. Olszanica : BOSZ Szymkowiak i wspólnicy spółka jawna, 2021. ISBN 978-83-7576-537-3. **Sygn. 215097**

Bralczyk, Jerzy (1947-). Strach się bać / Jerzy Bralczyk. Olszanica : Wydawca BOSZ Szymanik i wspólnicy, 2022. ISBN 978-83-7576-583-0. **Sygn. 215121**

Cyferki = Cifri : včimosâ rahuvati! / tekst Ryszard Popołek, tł. Olha Poshuruieva. Warszawa : Lira Publishing, 2022. ISBN 978-83-67084-74-1. **Sygn. 215074**

Dixon, Agnieszka. Po polsku 2 : podręcznik studenta : nowa edycja / Agnieszka Dixon, Agnieszka Jasińska. Kraków : Wydawnictwo PROLOG, 2022. ISBN 978-83-963530-9-2. **Sygn. 215148, 215149**

Dixon, Agnieszka. Po polsku 2 : zeszyt ćwiczeń : nowa edycja / Agnieszka Dixon, Agnieszka Jasińska. Kraków : Wydawnictwo PROLOG, 2022. ISBN 978-83-67351-00-3.

Sygn. 215150, 215151

Dixon, Agnieszka. Po polsku 3 : podręcznik studenta : nowa edycja / Agnieszka Dixon, Agnieszka Jasińska, Małgorzata Małolepsza, Aneta Szymkiewicz. Kraków : Prolog Publishing, 2021. ISBN 978-83-60229-57-6. **Sygn. 215156, 215157**

Dixon, Agnieszka. Po polsku 3 : zeszyt ćwiczeń : nowa edycja / Agnieszka Dixon, Agnieszka Jasińska, Małgorzata Małolepsza, Aneta Szymkiewicz. Kraków : Prolog Publishing, 2021. ISBN 978-83-60229-58-3. **Sygn. 215160, 215161**

Dydaktyka języka polskiego jako nierodzimego : konteksty : dylematy : trendy / pod red. Anny Seretyny i Ewy Lipińskiej. Kraków : Towarzystwo autorów i wydawców prac naukowych UNIVERSITAS, 2021. ISBN 978-83-242-3745-6. **Sygn. 215100, 215101**

Everett, Daniel Leonard (1951-). Język : narzędzie kultury / Daniel L. Leonard, tł. Zofia Wąchocka, Paweł Paszkowski. Kraków : Copernicus Center Press, 2018. ISBN 978-83-7886-569-8. **Sygn. 215112**

Gałat, Edyta. Język polski? Chcę i mogę! : podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego : poziom A1. Cz. 1 / Edyta Gałat, Beata Sałęga-Bielowicz. Kraków : Towarzy-

- stwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2018. ISBN 973-83-242-3066-2. **Sygn. 215108/1**
- Gałat, Edyta.** Język polski? Chcę i mogę! : podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego : poziom A1. Cz. 2 / Edyta Gałat, Beata Sałęga-Bielowicz. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2018. ISBN 973-83-242-3066-2. **Sygn. 215108/2**
- Gałat, Edyta.** Język polski? Chcę i mogę! : zeszyt ćwiczeń. poziom A1. Cz. 1 / Edyta Gałat, Beata Sałęga-Bielowicz. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2018. ISBN 973-83-242-3066-2. **Sygn. 215110/1**
- Gałat, Edyta.** Język polski? Chcę i mogę! : zeszyt ćwiczeń. poziom A1. Cz. 2 / Edyta Gałat, Beata Sałęga-Bielowicz. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2018. ISBN 973-83-242-3066-2. **Sygn. 215110/2**
- Gębał, Przemysław E. (1972-).** Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego / Przemysław E. Gębał, Władysław T. Miodunka. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2020. ISBN 973-83-01-21429-6. **Sygn. 215098, 215099, 215162**
- Ilustrowany słownik ukraińsko-polski /** tekst Tadeusz Woźniak. Warszawa : Bellona, 2022. ISBN 978-83-11-16572-4. **Sygn. 215075, 215076**
- Jachowicz, Stanisław (1796-1857).** Bajki i powiastki dla dzieci / Stanisław Jachowicz ; wybór i redakcja: Marcin Lutomiński ; tłumaczenie na język ukraiński i adaptacja: Lubow Żvanko ; ilustracje: Filip Pręgowski = Bajki ta opovîdki dlâ dîtej / Stanislav Âhovič ; vibîr tekstu ta redakciâ: Marcin Lûtomers'kij ; pereklad ukraińs'koû movoû ì adaptaciâ: Lûbov Žvanko ; ilûstraciî: Filip Pręgovs'kij. Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2022. ISBN 978-83-231-4832-6. **Sygn. 215043**
- Jakowenko, Margaryta (1992-).** Przemieszczenie / Margaryta Jakowenko, przeł. Agata Ostrowska. Warszawa : Artrage, 2022. ISBN 978-83-964812-1-4. **Sygn. 215119**
- Janowska, Iwona.** Planowanie lekcji języka polskiego : podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych / Iwona Janowska. Kraków : Towarzystwo autorów i wydawców prac naukowych UNIVERSITAS, 2022. ISBN 978-83-242-3852-1. **Sygn. 215049, 215050**
- Klimecki, Michał (1952-).** Czas samotności : Ukraina w latach 1914-2018 / Michał Klimecki, Zbigniew Karpius. Warszawa : Bellona, 2018. ISBN 978-83-11-15288-5. **Sygn. 215083**
- Kołąk, Katarzyna.** Raz, dwa, trzy i po polsku mówisz Ty! : podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci z Ukrainy. T. 1 / Katarzyna Kołąk, Małgorzata Malinowska, Anna Rabczuk, Dorota Zackiewicz ; redakcja metodyczna i programowa Piotr Kajak ; ilustracje i okładka Marta Zabłocka ; Fundacja „Wolność i Demokracja”, Centrum
- Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum”, Uniwersytet Warszawski. Lublin : studio tEMat, 2022. ISBN 978-83-959363-3-3. **Sygn. 215138/1, 215140/1**
- Kołąk, Katarzyna.** Raz, dwa, trzy i po polsku mówisz Ty! : podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci z Ukrainy. T. 2 / Katarzyna Kołąk, Małgorzata Malinowska, Anna Rabczuk, Dorota Zackiewicz ; redakcja metodyczna i programowa Piotr Kajak ; ilustracje i okładka Marta Zabłocka ; Fundacja „Wolność i Demokracja”, Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum”, Uniwersytet Warszawski. Lublin : studio tEMat, 2022. ISBN 978-83-959363-4-0. **Sygn. 215138/2, 215140/2**
- Kołodziejczyk, Ewa.** Potyczki z polszczyzną : poradnik językowy PWN / Ewa Kołodziejek. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2019. ISBN 978-83-01-20458-7. **Sygn. 215067, 215068**
- Korczyńska, Małgorzata.** Legendy polskie = Pol's'ki legendi / tekst polski Małgorzata Korczyńska ; tłumaczenie na język ukraiński Kateryna Ivannikova ; ilustracje i projekt okładki Maja Kanarkowska. Toruń : Wydawnictwo Literat, 2022. ISBN 978-83-8260-250-0. **Sygn. 215136, 215137**
- Kowalska, Ewa.** Spacer po mieście / Ewa Kowalska. Warszawa : Wydawnictwo SBM Sp, 2022. ISBN 973-83-8222-595-2. **Sygn. 215086**
- Kubiak, Bogusław.** Podróże po Polsce : podręcznik do nauki języka polskiego dla obcokrajowców poziom C1/C2 / Bogusław Kubiak. Poznań: Wydawnictwo NOWELA, 2021. ISBN 978-83-65283-99-3. **Sygn. 215146, 215147**
- Kuc, Paulina.** Polski : Krok po kroku : junior : podręcznik nauczyciela. Poziom 1 / Paulina Kuc, Iwona Stempek. Kraków : GLOSSA, Polish – courses.com, 2018. ISBN 978-83-941178-5-6. **Sygn. 215058**
- Levčuk, Pavlo Grigorovič.** Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia / Pavlo Levchuk. Kraków : Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2020. ISBN 978-83-8138-284-7. **Sygn. 215165**
- Lis, Volodimir Savovič (1950-).** Stulecie Jakowa / Wołodymir Łys ; przeł. Anna Korzeniowska-Bihun. Poznań : Poznańskie Towarzystwo im. Iwana Franki = Poznans'ke Tovaristvo ím. Íwana Franka, 2021. ISBN 978-83-961310-7-2. **Sygn. 215122**
- Łepkiy, Bohdan (1872-1941).** Zarys literatury ukraińskiej : podręcznik informacyjny / przez Bohdana Łepkiego. Warszawa ; Kraków : Zakłady Graficzne Eugeniusza i Dra Koziam. Koziańskich, 1930. ISBN 978-83-908538-7-1. **Sygn. 215129**
- Malâlarčuk, Taniâ (1983-).** Zapomnienie / Tania Malarczuk ; przeł. Marcin Gaczkowski. Wrocław : Wydawnictwo WARSTWY, 2019. ISBN 978-83-65502-36-0. **Sygn. 215128**

Małolepsza, Małgorzata (1974-). Po polsku 1 : podręcznik studenta : nowa edycja / Małgorzata Małolepsza, Aneta Szymkiewicz. Kraków : Prolog Publishing, 2022. ISBN 978-83-963530-6-1. **Sygn. 215152**

Małolepsza, Małgorzata (1974-). Po polsku 1 : zeszyt ćwiczeń : nowa edycja / Małgorzata Małolepsza, Aneta Szymkiewicz. Kraków : Prolog Publishing, 2022. ISBN 978-83-963530-7-8. **Sygn. 215154, 215155**

Małolepsza, Małgorzata (1974-). Po polsku 3 : podręcznik nauczyciela : nowa edycja / Małgorzata Małolepsza. Kraków : Prolog Publishing, 2021. ISBN 978-83-60229-57-6. **Sygn. 215158, 215159**

Mędak, Stanisław. Język polski dla obcokrajowców : polski od poziomu B1 wzwyż : gramatyka i składnia ze 192 ćwiczeniami kreatywnymi / Stanisław Mędak. Kraków : Petrus, 2015. ISBN 978-83-7720348-4. **Sygn. 215107**

Mój pierwszy elementarz : polsko-ukraiński : czytamy metodą sylabową = Mij peršij bukvar : pol'sko-ukraïns'kij : čitaëmo pol'skoû po skladah / autorka części polskiej Alicja Karczmarska-Strzebońska, tłumaczenie i opieka merytoryczna Nataliâ Kudina, Oksana Felec'ka, redakcja Agnieszka Antosiewicz. Kraków : Wydawnictwo „Greg”, [2022]. ISBN 978-83-8186-044-4. **Sygn. 215163, 215164**

Pietruszewska, Maria. Bajki dla dzieci po polsku i po ukraińsku = Kazki dlâ ditej pol'skoju ta ukraïns'koju movami / opracowanie tekstu polskiego Maria Pietruszewska ; tłumaczenie na język ukraiński Kateryna Ivannikova ; ilustracje i projekt okładki Katarzyna Kwietniewska. Toruń : Wydawnictwo Literat, 2022. ISBN 978-83-8260-241-8. **Sygn. 215130, 215131**

Pol's'ka : 1000 najvažlivših sliv / avtorka Ol'ga Rusina. Warszawa : Wydawnictwo Edgard, 2022. ISBN 978-83-67219-47-1. **Sygn. 215090**

Polski bez błędów! : gramatyka na wesoło / oprac. Ryszard Popiołek. Warszawa : Wydawnictwo Edukacyjne EduEmu, 2021. ISBN 978-83-66730-91-5. **Sygn. 215145**

Polszczyzna na co dzień / pod red. Mirosława Bańko. Polszczyzna na co dzień : ABC dobrego mówcy, językowy savoir-vivre, redagowanie tekstów, komunikacja internetowa, wzory tekstów użytkowych. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2022. ISBN 978-83-01-22024-2. **Sygn. 215065, 215066**

Popiołek, Ryszard. Alfabet = Alfavit : včimosâ pisati pol'c'ki literi! / tekst Ryszard Popiołek ; tłumaczenie Olha Poshuruieva. Warszawa : Wydawnictwo Lira Publishing, 2022. ISBN 978-83-67084-73-4. **Sygn. 215072**

Popiołek, Ryszard. Cyferki = Cifri : včimosâ rahuvati! / tekst Ryszard Popiołek ; tłumaczenie Olha Poshuruieva. Warszawa : Wydawnictwo Lira Publishing, 2022. ISBN 978-83-67084-73-1. **Sygn. 215073**

Popiołek, Ryszard. Polski bez błędów! : gramatyka na wesoło / koncepcja, teksty, projekt makiety, opracowanie graficzne dla Wydawnictwa EduEmu: VisuAll Works Ryszard Popiołek. Warszawa : Wydawnictwo Edukacyjne EduEmu, 2021. ISBN 978-83-66730-91-5. **Sygn. 215144**

Prakčičnij słownik pol's'ko-ukraïns'kij, ukraïns'ko-pol's'kij / Słownik opracowany przez zespół redakcyjny Lingea Sp. z o. o. i Lingea s. r. o. Kraków : Lingea, 2022. ISBN 978-83-66416-53-6. **Sygn. 215077, 215078**

Rafëenko, Volodimir Volodimirovič (1969-). Najdłuższe czasy : ballada miejska / Wołodymyr Rafiejenko. Wrocław ; Wojnowice : KEW, 2020. ISBN 978-83-7893-257-4. **Sygn. 215116**

Ratajczak, Jagoda. Języczni : co język robi w naszej głowie / Jagoda Ratajczak. Kraków : Karakter, 2020. ISBN 978-83-66147-32-4. **Sygn. 215084**

Rostek, Ewa Maria. Język polski dla ukraińskich dzieci = Pol's'ka mova dlâ ukraïns'kih ditej / Ewa Maria Rostek. Poznań : Wydawnictwo Wagros, [2022]. ISBN 978-83-63685-19-5. **Sygn. 215143**

Rozmówki polsko-ukraińskie ze słowniczkiem : praca = Pol'sko ukraïns'kij rozmovnik i słownik : praca / opr. Lidia Jakubiec, Natalia Celer. Ożarów Mazowiecki ; Wydawnictwo Olesiejuk, 2022. ISBN 978-83-8262-843-2. **Sygn. 215079, 215080**

Rutkowska, Izabela (1985-). Wierszyki wspomagające naukę gramatyki (z ćwiczeniami gramatycznymi oraz poszerzającymi leksykę) : dla dorosłych obcokrajowców : poziom A1-A2 / Izabela Rutkowska. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac naukowych UNIVERSITAS, 2020. ISBN 978-83-242-3669-5. **Sygn. 215126, 215127**

Seretny, Anna. ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego / Seretny Anna, Lipińska Ewa. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, 2022. ISBN 978-83-242-3845-3. **Sygn. 215094, 215095**

- Słoniowska, Żanna (1978-).** OWWA! : Ukraina dla dociekliwych / Żanna Słoniowska ; ilustrował Ołeksandr Szatohin. Warszawa: Wydawnictwo Dwie Siostry, 2022. ISBN 978-83-8150-207-8. **Sygn. 215042**
- Stempek, Iwona.** Polski : Krok po kroku : gry i zabawy : seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego. Poziom 1 / Iwona Stempek. Kraków : GLOSSA Polish – courses.com, 2019. ISBN 978-83-953460-0-2. **Sygn. 215055**
- Stempek, Iwona.** Polski : Krok po kroku : gry i zabawy : seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego. Poziom 1 / Iwona Stempek. Kraków : GLOSSA Polish – courses.com, 2019. ISBN 978-83-930731-2-2. **Sygn. 215053, 215054**
- Stempek, Iwona.** Polski: Krok po kroku : gry i zabawy : seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego. Poziom 2 / Iwona Stempek. Kraków : GLOSSA Polish – courses.com, 2019. ISBN 978-83-953460-0-2. **Sygn. 215055, 215056**
- Stempek, Iwona.** Polski : Krok po kroku : gry i zabawy językowe : instrukcja : seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego. Poziom 1 / Iwona Stempek. Kraków : GLOSSA Polish – courses.com, [2017]. ISBN 978-83-941178-3-2. **Sygn. 215061**
- Stempek, Iwona.** Polski 1 : Krok po kroku : junior / Stempek Iwona, Kuc Paulina , Grudzień Małgorzata. Kraków : GLOSSA, Polish – courses.com, 2015. ISBN 973-83-941178-0-1. **Sygn. 215051, 215052**
- Stempek, Iwona.** Polski 1 : Krok po kroku : junior : zeszyt ćwiczeń : seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego.1 / Iwona Stempek, Paulina Kuc, Małgorzata Grudzień. Kraków : GLOSSA, Polish - courses.com, 2016. ISBN 978-83-941178-2-5. **Sygn. 215059, 215060**
- Stempek, Iwona.** Polski : Krok po kroku : junior : podręcznik nauczyciela : seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego. Poziom 1 / Iwona Stempek, Paulina Kuc. Kraków : GLOSSA, Polish - courses.com, 2018. ISBN 978-83-941178-5-6. **Sygn. 215057**
- Stanek, Joanna.** Polski : Krok po kroku : polski : podręcznik nauczyciela. Poziom 1 / Joanna Stanek, Iwona Stempek. Kraków : GLOSSA, Polish – courses.com, 2015. ISBN 978-83-941178-1-8. **Sygn. 215047, 215048**
- Stone, Małgorzata.** Witaj! : komunikacja w języku polskim dla obcokrajowców : podręcznik i zeszyt ćwiczeń z odpowiedziami : poziom A1 / Zespół autorów: Podręcznik: Autor: Małgorzata Stone ; Współpraca i redakcja: Marta Boniśniak ; Zeszyt ćwiczeń: autor: Jolanta Gryiel ; współpraca: Marta Boniśniak, Małgorzata Sowa ; redakcja: Marta Boniśniak. Nowy Sącz : Wydawca Fundacja The Global Language System, 2022. ISBN 978-83-964668-0-8. **Sygn. 215134, 215135**
- Szelc-Mays, Magdalena (1952-).** Tańce malowane : podręcznik dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym / Magdalena Szelc-Mays ; ilustracje Hanna Olewicz-Legutko. Kraków : Wydawnictwo UNIVERSITAS, 2013. ISBN 97883-242-2330-5. **Sygn. 215124, 215125**
- Ukraińsko-pol's'ka Bibliâ dlâ ditej = Ukraińsko-polska Biblia dla dzieci / il. Barbara Litwiniec, tekst VOCATIO, przeł. Nadiyka Gernish. Warszawa : Oficyna Wydawnicza VOCATIO, 2022. ISBN 978-83-7829-273-9. **Sygn. 215069****
- Vinničuk, Ūrij Pavlovič (1952-).** Tango śmierci / Jurij Wynnyczuk ; przełożył Bohdan Zadura. Wrocław ; Wojnowice : Wydawnictwo Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego we Wrocławiu, 2017. ISBN 978-83-7893-138-6. **Sygn. 215123**
- Wiernicka, Violetta.** Sekrety Ukrainy / Violetta Wiernicka. Łódź : Księży Młyn Dom Wydawniczy, 2021. ISBN 973-83-7729-635-6. **Sygn. 215088**
- Wilczyński, Włodzimierz (1940-).** Leksykon kultury ukraińskiej / Włodzimierz Wilczyński. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, 2018. ISBN 97783-242-3480-6. **Sygn. 215046**
- Wilczyński, Włodzimierz (1940-).** Leksykon kultury ukraińskiej / Włodzimierz Wilczyński. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, 2018. ISBN 97783-242-3480-6. **Sygn. 215045**
- Wybrzeże Bałtyku : od Rugii po Zalew Wiślany / [pod. red. Macieja Żamojtela]. Gliwice : HELION S.A., 2022. ISBN 973-83-238-8713-3. **Sygn. 215089****
- Zinkiewicz-Tomanek, Bożena (1943-).** Ukraińsko-pol's'kij rozmovnik = Rozmówki ukraińsko-polskie / Bożena Zinkiewicz-Tomanek, Przemysław B. Tomanek. Kraków : Wydawnictwo PETRUS, 2022. ISBN 978-83-7720-507-5. **Sygn. 215081, 215082**
- Żadan, Sergij (1974-).** Anarchy in the UKR / Serhij Żadan. Wołowiec : Czarne, 2022. ISBN 978-83-8191-527-4. **Sygn. 215096**
- Żadan, Sergij (1974-).** Hymn demokratycznej młodzieży / Serhij Żadan. Wołowiec : Czarne, 2022. ISBN 978-83-8191-504-5. **Sygn. 215102**
- Żadan, Sergij (1974-).** Internat / Serhij Żadan. Wołowiec : Czarne, 2019. ISBN 978-83-8049-813-6. **Sygn. 215103**

O TYM SIĘ MÓWI

oprac. Joanna Aleksandrowicz,
starszy specjalista PCEN ds. edukacji wczesnej

Myślenie krytyczne w szkole – materiały dla nauczycieli

W ramach kampanii *Krytyczne myślenie w pigułce* eksperci Akademii Fact-checkingu przy Stowarzyszeniu Demagog, Fundacji Ja, Nauczyciel oraz Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej przygotowali bazę wiedzy oraz gotowych zajęć w formie krótkich dodatków do lekcji na temat dezinformacji. Powstały materiały do lekcji prowadzonych w ramach 6 przedmiotów (język polski, język angielski, biologia, geografia, WOS i historia), dzięki którym

podczas zajęć nauczyciele będą mogli poruszyć temat dezinformacji. Z folderu <https://bit.ly/DodatkiDoPodstawyProgramowej> można pobrać także materiały graficzne (screeny, grafiki, zdjęcia), które pojawiają się w materiałach przedmiotowych i wykorzystać je podczas lekcji. Planom 5-, 10- i 15-minutowych scenariuszy towarzyszy obszerna baza gotowych materiałów edukacyjnych – szkoleń, kursów, e-booków i filmów edukacyjnych. Natomiast na ogólnodostępnej platformie Trello <https://bit.ly/KrytyczneMyślenie> nauczyciele znajdą mapę inspiracji: zbiór linków do kursów, szkoleń, gier, ebooków, artykułów, filmów, podcastów, ciekawostek czy kontaktów do ekspertów z zakresu edukacji medialnej.

J.A.

Jak się tu znaleźliśmy, co nas łączy i dokąd chcemy wspólnie iść?

Publikacja z pomysłami i inspiracjami do zajęć na temat wielokulturowości i historii lokalnej powstała w ramach XIX Dni Mniejszości Narodowych BIOGRAFIE GDAŃSKIE. Broszura zawiera 21 inspirujących zadań dotyczących wielokulturowości i towarzyszy książce *Jak się tu znaleźliśmy...* Agnieszki Kochanowskiej oraz spektaklowi na jej podstawie, który można oglądać na scenie Teatru Miniatura. Zadania i pomysły można wykorzystywać

samodzielnie aby zainicjować rozmowę z dziećmi i młodzieżą o wielokulturowości w odniesieniu do ich bezpośrednich doświadczeń i przemyśleń. Z publikacji można korzystać bezpłatnie online na platformie Issuu: <https://tiny.pl/wd43q> lub odbierać ją w teatrze.

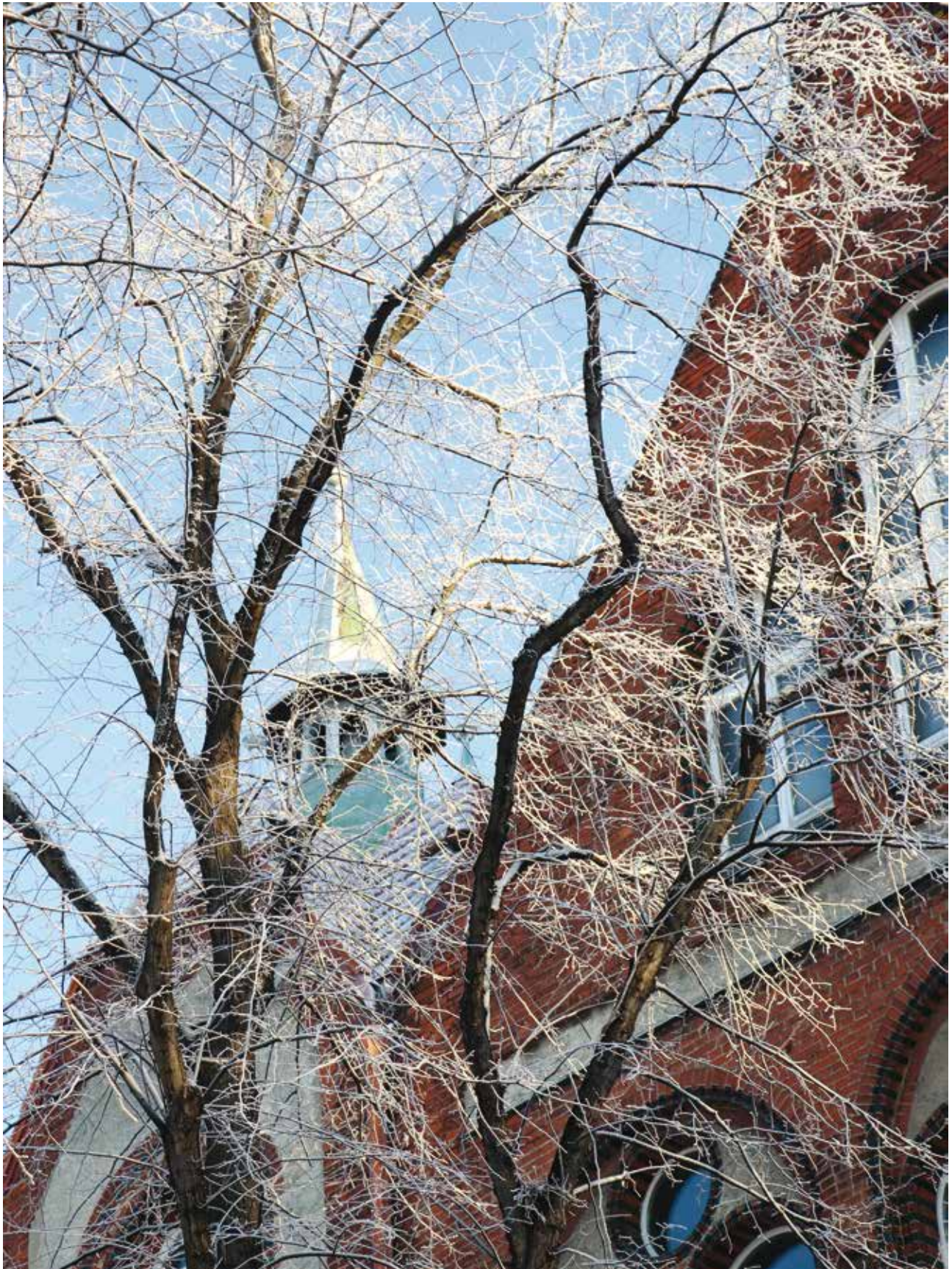
źródło: www.teatrminiatura.pl

Nawigacja w każdą pogodę – bezpłatny program pracy profilaktycznej i wsparcia psychicznego dla młodzieży

Program został przygotowany przez zespół ekspertów Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej (IPZIN) w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki *Społeczna Odpowiedzialność Nauki*. *Nawigacja w każdą pogodę* to całościowa, uniwersalna inicjatywa profilaktyczna, która pomaga szkołom we wspieraniu kondycji psychicznej uczniów w trudnym okresie naznaczonym skutkami pandemii i wojny. Program jest całkowicie bezpłatny, dostępny online i zawiera propozycje pomocy w diagnozie sytuacji wychowawczo-profilaktycznej, materiały do pracy profilaktycznej oraz sprawdzone narzędzie do wzmacniania dobrego klimatu współpracy między trzema członkami środowiska szkolnego (uczniowie, rodzice, nauczyciele). To także zbiór materiałów, pomocy dydaktycznych i multimedialnych dla nauczycieli, psychologów, pedagogów i rodziców. Każda szkoła, która zrealizuje pełny zakres działań profilaktycznych określonych w *Nawigacji w każdą pogodę* oraz przeprowadzi ewaluację tych działań, otrzymuje certyfikat *Szkoła na każdą pogodę*. Blisko 200 szkół w Polsce otrzymało taki certyfikat w ubiegłym roku szkolnym. Rejestracja do programu: https://ipzin.org/nwkp_rejestracja.

źródło: www.ore.edu.pl

Fot. B. Kwaśniewska

**Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku**

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację — decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty
w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu
Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007